

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους (02. Dhammapada-
aṭṭhakathā)

26. Το κεφάλαιο για τον άγιο (26. Brāhmaṇavaggo)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους

26. Brāhmaṇavaggo

1. Pasādabahulabrāhmaṇavatthu

383. Chinda sotanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pasādabahulaṃ brāhmaṇaṃ ārabha kathesi.

So kira brāhmaṇo bhagavato dhammadesanaṃ sutvā pasannacitto attano gehe soḷasamattānaṃ bhikkhūnaṃ niccabhattaṃ paṭṭhapetvā bhikkhūnaṃ āgatavelāya pattaṃ gahetvā “āgacchantu bhonto arahanto, nisīdantu bhonto arahanto”ti yaṃkiñci vadanto arahantavādaṃ paṭisaṃyuttameva vadati. Tesu puthujjanā “ayaṃ amhesu arahantasaññī”ti cintayimṣu, khīṇāsavā “ayaṃ no khīṇāsavabhāvaṃ jānāti”ti. Evaṃ te sabbepi kukkucāyantaṃ tassa gehaṃ nāgamimṣu. So dukkhī dummano “kinnu kho, ayyā, nāgacchantī”ti vihāraṃ gantvā satthāraṃ vanditvā tamatthaṃ ārocesi. Satthā bhikkhū āmantetvā “kiṃ etaṃ, bhikkhave”ti pucchitvā tehi tasmim atthe ārocite “sādiyatha pana tumhe, bhikkhave, arahantavāda”nti āha. “Na sādiyāma mayaṃ, bhante”ti. “Evaṃ sante manussānaṃ etaṃ pasādabhaññaṃ, anāpatti, bhikkhave, pasādabhañña, api ca kho pana brāhmaṇassa arahantesu adhimattaṃ pemaṃ, tasmā tumhehi paṇhāsotaṃ chetvā arahattameva pattuṃ yutta”nti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

383. “Chinda sotaṃ parakkamma, kāme panuda brāhmaṇa;
Saṅkhārānaṃ khayaṃ ñatvā, akataññūsi brāhmaṇā”ti.

Tattha parakkammāti paṇhāsotaṃ nāma na appamattakena vāyāmena chindituṃ sakkā, tasmā ñāṇasampayuttena mahantena parakkamena parakkamitvā taṃ sotaṃ chinda. Ubhopi kāme panuda nīhara. Brāhmaṇāti khīṇāsavānaṃ ālapanametaṃ. Saṅkhārānanti pañcannaṃ khandhānaṃ khayaṃ jānitvā. Akataññūti evaṃ sante tvaṃ suvaṇṇādīsu kenaci akatassa nibbānassa jānanato akataññū nāma hosīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimṣūti.

Pasādabahulabrāhmaṇavatthu paṭhamam.

2. Sambahulabhikkhuvatthu

384. Yadā dvayesūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sambahule bhikkhū ārabha kathesi.

Ekadivasañhi tiṃsamattā disāvāsikā bhikkhū āgantvā satthāraṃ vanditvā nisīdimṣu. Sāriputtatthero tesam arahattassa upanissayaṃ disvā satthāraṃ upasaṅkamitvā ṭhitakova imaṃ pañhaṃ pucchi - “bhante, dve dhammāti vuccanti, katame nu kho dve dhammā”ti? Atha naṃ satthā “dve dhammāti kho, sāriputta, samathavipassanā vuccantī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

384. “Yadā dvayesu dhammesu, pāragū hoti brāhmaṇo;

Athassa sabbe saṃyogā, atthaṃ gacchanti jānato’’ti.

Tattha yadāti yasmiṃ kāle dvidhā ṭhitesu samathavipassanādharmesu abhiññāpāragādivasena ayaṃ khīṇāsavo pāragū hoti, athassa vaṭṭasmiṃ saṃyojanasamathā sabbe kāmāyogādayo saṃyogā evaṃ jānantassa atthaṃ parikkhayaṃ gacchantīti attho.

Desanāvasāne sabbepi te bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahiṃsūti.

Sambahulabhikkhuvatthu dutiyaṃ.

3. Māravatthu

385. Yassa pāranti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto māraṃ ārabha kathesi.

So kirekasmiṃ divase aññataro puriso viya hutvā satthāraṃ upasaṅkamtivā pucchi - ‘‘bhante, pāraṃ pāranti vuccati, kinnu kho etaṃ pāraṃ nāmā’’ti. Satthā ‘‘māro aya’’nti viditvā, ‘‘pāpima, kiṃ tava pārena, tañhi vītarāgehi pattabba’’nti vatvā imaṃ gāthamāha -

385. ‘‘Yassa pāraṃ apāraṃ vā, pārāpāraṃ na vijjati;
Vītaddaraṃ viṣaṃyuttaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa’’nti.

Tattha pāranti ajjhakkāni cha āyatanāni. Apāranti bāhirāni cha āyatanāni. Pārāpāranti tadubhayaṃ. Na vijjati yassa sabbampetaṃ ‘‘aha’’nti vā ‘‘mama’’nti vā gahaṇābhāvena natthi, taṃ kilesadarathānaṃ vigamena vītaddaraṃ sabbakilesehi viṣaṃyuttaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Māravatthu tatiyaṃ.

4. Aññatarabrāhmaṇavatthu

386. Jhāyinti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ brāhmaṇaṃ ārabha kathesi.

So kira cintesi - ‘‘satthā attano sāvake, ‘brāhmaṇā’ti vadati, ahañcamhi jātigottena brāhmaṇo, mampi nu kho evaṃ vattaṃ vaṭṭatī’’ti. So satthāraṃ upasaṅkamtivā tamatthaṃ pucchi. Satthā ‘‘nāhaṃ jātigottamattena brāhmaṇaṃ vadāmi, uttamatthaṃ arahattaṃ anuppattameva panevaṃ vadāmī’’ti vatvā imaṃ gāthamāha -

386. ‘‘Jhāyiṃ virajamāsīnaṃ, katakiccamaṇāsavaṃ;
Uttamatthamanuppattaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa’’nti.

Tattha jhāyinti duvidhena jhānena jhāyantaṃ kāmarajena virajaṃ vane ekakamāsīnaṃ catūhi maggehi soḷasannaṃ kiccānaṃ katattā katakiccaṃ āsavānaṃ abhāvena anāsavaṃ uttamatthaṃ arahattaṃ anuppattaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpattiphale paṭiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

5. Ānandattheravatthu

387. Divā tapatīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā migāramātupāsāde viharanto ānandattheraṃ ārabba kathesi.

Pasenadi kosalo kira mahāpavāraṇāya sabbābharaṇapaṭimaṇḍito gandhamālādīni ādāya vihāraṃ agamāsi. Tasmim̐ khaṇe kāludāyitthero jhānaṃ samāpajjitvā parisapariyante nisinno hoti, nāmameva panassetam̐, sarīraṃ suvaṇṇavaṇṇam̐. Tasmim̐ pana khaṇe cando uggacchati, sūriyo atthameti. Ānandatthero atthamentassa ca sūriyassa uggacchantassa ca candassa obhāsaṃ olokeno rañño sarīrobhāsaṃ therassa sarīrobhāsaṃ tathāgatassa ca sarīrobhāsaṃ olokesi. Tattha sabbobhāse atikkamitvā satthāva virocati. Thero satthāraṃ vanditvā, “bhante, ajja mama ime obhāse oloketassa tumhākameva obhāso ruccati. Tumhākañhi sarīraṃ sabbobhāse atikkamitvā virocatī”ti āha. Atha naṃ satthā, “ānanda, sūriyo nāma divā virocati, cando rattim̐, rājā alaṅkatakāleyeva, khīṇāsava gaṇasaṅgaṇikaṃ pahāya antosamāpattiyam̐yeva virocati, buddhā pana rattimpi divāpi pañcavidhena tejena virocantī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

387. “Divā tapati ādicco, rattimābhāti candimā;
Sannaddho khattiyo tapati, jhāyī tapati brāhmaṇo;
Atha sabbamahorattim̐, buddho tapati tejasā”ti.

Tattha divā tapatīti divā virocati, rattim̐ panassa gatamaggopi na paññāyati. Candimāti candopi abbhādīhi vimutto rattimeva virocati, no divā. Sannaddhoti suvaṇṇamaṇivicittehi sabbābharaṇehi paṭimaṇḍito caturaṅginīyā senāya parikkhittova rājā virocati, na aññātakavesena ṭhito. Jhāyīti khīṇāsavo pana gaṇam̐ vinodetvā jhāyantova virocati. Tejasāti sammāsambuddho pana sīlatejena dussīlyatejaṃ, guṇatejena nigguṇatejaṃ, paññātejena duppaññatejaṃ, puññatejena apuññatejaṃ, dhammatejena adhammatejaṃ pariyādiyitvā iminā pañcavidhena tejasā niccakālameva virocātīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇim̐sūti.

Ānandattheravatthu pañcamaṃ.

6. Aññatarabrāhmaṇapabbajitavatthu

388. Bāhitapāpoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ brāhmaṇapabbajitaṃ ārabba kathesi.

Eko kira brāhmaṇo bāhirakapabbajjāya pabbajitvā “samaṇo gotamo attano sāvake ‘pabbajitā’ti vadati, ahañcamhi pabbajito, mampi kho evaṃ vattum̐ vaṭṭatī”ti cintetvā satthāraṃ upasaṅkamitvā etamatthaṃ pucchi. Satthā “nāhaṃ ettakena ‘pabbajito’ti vadāmi, kilesamalānaṃ pana pabbājittā pabbajito nāma hotī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

388. “Bāhitapāpoti brāhmaṇo, samacariyā samaṇoti vuccati;
Pabbājayamattano malaṃ, tasmā pabbajitoti vuccatī”ti.

Tattha samacariyāti sabbākusalāni sametvā caraṇena. Tasmāti yasmā bāhitapāpatāya brāhmaṇo, akusalāni sametvā caraṇena samaṇoti vuccati, tasmā yo attano rāgādimalaṃ pabbājayanto vinodento carati, sopi tena pabbājanena pabbajitoti vuccatīti attho.

Desanāvasāne so brāhmaṇapabbajito sotāpattiṃphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Aññatarabrāhmaṇapabbajitavatthu chaṭṭhaṃ.

7. Sāriputtattheravatthu

389-390. Na brāhmaṇassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sāriputtattheraṃ ārabha kathesi.

Ekasmiṃ kira tṭhāne sambahulā manussā “aho amhākaṃ, ayyo, khantibalena samannāgato, aññesu akkosantesu vā paharantesu vā kopamattampi natthī”ti therassa guṇe kathayiṃsu. Atheko micchādiṭṭhiko brāhmaṇo “ko esa na kujjhātī”ti pucchi. “Amhākaṃ thero”ti. “Naṃ kujjhāpento na bhavissatī”ti? “Natthetaṃ, brāhmaṇā”ti. “Tena hi ahaṃ naṃ kujjhāpessāmī”ti? “Sace sakkosi, kujjhāpehī”ti. So “hotu, jānissāmiṃsa kattabba”nti therāṃ bhikkhāya pavittṭhaṃ disvā pacchābhāgena gantvā piṭṭhimajjhe mahantaṃ paṇippahāramadāsi. Thero “kiṃ nāmeta”nti anoloketvāva gato. Brāhmaṇassa sakalasariṇe dāho uppajji. So “aho guṇasampanno, ayyo”ti therassa pādamūle nipajjitvā “khamatha me, bhante”ti vatvā “kiṃ eta”nti ca vutte “ahaṃ vīmaṃsanatthāya tumhe pahari”nti āha. “Hotu khamāmi te”ti. “Sace me, bhante, khamatha, mama geheyeva nisīditvā bhikkhaṃ gaṇhathā”ti therassa pattaṃ gaṇhi, theropi pattaṃ adāsi. Brāhmaṇo therāṃ gehaṃ netvā parivisi.

Manussā kujjhittvā “iminā amhākaṃ niraparādho ayyo pahaṭo, daṇḍenapissa mokkho natthi, ettheva naṃ māressāmā”ti leḍḍudaṇḍādihattā brāhmaṇassa gehadvāre aṭṭhaṃsu. Thero utṭhāya gacchanto brāhmaṇassa hatthe pattaṃ adāsi. Manussā taṃ therena saddhiṃ gacchantaṃ disvā, “bhante, tumhākaṃ pattaṃ gahetvā brāhmaṇaṃ nivattethā”ti āhaṃsu. Kiṃ etaṃ upāsakāti? Brāhmaṇena tumhe pahaṭā, mayamassa kattabbaṃ jānissāmāti. Kiṃ pana tumhe iminā pahaṭā, udāhu ahanti? Tumhe, bhanteti. “Maṃ esa paharivā khamāpesi, gacchatha tumhe”ti manusse uyyojetvā brāhmaṇaṃ nivattāpetvā thero vihārameva gato. Bhikkhū ujjhāyiṃsu “kiṃ nāmetaṃ sāriputtatthero yena brāhmaṇena pahaṭo, tasseva gehe nisīditvā bhikkhaṃ gahetvā āgato. Therassa pahaṭakālato paṭṭhāya idāni so kassa lajjissati, avasese pothento vicarissatī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, brāhmaṇo brāhmaṇaṃ paharanto nāma natthi, gihibrāhmaṇena pana samaṇabrāhmaṇo pahaṭo bhavissati, kodho nāmesa anāgāmimaggena samugghātaṃ gacchatī”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi -

389. “Na brāhmaṇassa pahareyya, nāssa muñcetha brāhmaṇo;
Dhī brāhmaṇassa hantāraṃ, tato dhī yassa muñcati.

390. “Na brāhmaṇassetadakiñci seyyo, yadā nisedho manaso piyehi;
Yato yato hiṃsamano nivattati, tato tato sammatimeva dukkha”nti.

Tattha pahareyyāti “khīṇāsavabrāhmaṇohamasmi”ti jānanto khīṇāsavassa vā aññatarassa vā jātibrāhmaṇassa na pahareyya. Nāssa muñcethāti sopi pahaṭṭo khīṇāsavabrāhmaṇo assa paharivā tṭhitassa veraṃ na muñcetha, tasmim kopam na kareyyāti attho. Dhī brāhmaṇassāti khīṇāsavabrāhmaṇassa hantāraṃ garahāmi. Tato dhīti yo pana taṃ paharantaṃ paṭipaharanto tassa upari veraṃ muñcati, taṃ tatopi garahāmiyeva.

Etadakiñci seyyoti yaṃ khīṇāsavassa akkosantaṃ vā apaccakkosanaṃ, paharantaṃ vā appaṭipaharaṇaṃ, etaṃ tassa khīṇāsavabrāhmaṇassa na kiñci seyyo, appamattakaṃ seyyo na hoti, adhimattameva seyyoti attho. Yadā nisedho manaso piyehīti kodhanassa hi kodhuppādova manaso piyo nāma. Kodho hi panesa mātāpitūsupi buddhādīsupi aparajjhati. Tasmā yo assa tehi manaso nisedho kodhavasena uppajjamānassa cittassa niggaho, etaṃ na kiñci seyyoti attho. Hiṃsamanoti kodhamano. So tassa yato yato vatthuto anāgāmaggena samugghātaṃ gacchanta nivattati. Tato tatoti tato tato vatthuto sakalampi vaṭṭadukkaṃ nivattatiyevāti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Sāriputtattheravattu sattamaṃ.

8. Mahāpajāpatigotamīvattu

391. Yassa kāyena vācāyāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto mahāpajāpatiṃ gotamiṃ ārabba kathesi.

Bhagavatā hi anuppanne vatthusmiṃ paññatte aṭṭha garudhamme maṇḍanakajātiyo puriso surabhipupphadāmaṃ viya sirasā sampaṭicchitvā saparivārā mahāpajāpati gotamī upasampadaṃ labhi, añño tassā upajjhāyo vā ācariyo vā natthi. Evaṃ laddhūpasampadaṃ therim ārabba aparena samayena kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “mahāpajāpatiyā gotamiyā ācariyupajjhāyā na paññāyanti, sahattheneva kāsāyāni gaṇhī”ti. Evañca pana vatvā bhikkhuniyo kukkucāyantiyo tāya saddhiṃ neva uposathaṃ na pavāraṇaṃ karonti, tā gantvā tathāgatassapi tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā tasmaṃ kathaṃ sutvā “mayā mahāpajāpatiyā gotamiyā aṭṭha garudhammā dinnā, ahamevassācariyo, ahameva upajjhāyo. Kāyaduccaritādivirahitesu khīṇāsavesu kukkucāṃ nāma na kātabba”nti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

391. “Yassa kāyena vācāya, manasā natthi dukkaṭaṃ;
Samvutaṃ tīhi tṭhānehi, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha dukkaṭanti sāvajjaṃ dukkhudrayaṃ apāyasaṃvattanikaṃ kammaṃ. Tīhi tṭhānehīti etehi kāyādīhi tīhi kāraṇehi kāyaduccaritādivirahitā dvāraṃ pihitaṃ, taṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Mahāpajāpatigotamīvattu aṭṭhamaṃ.

9. Sāriputtattheravattu

392. Yamhāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sāriputtattheraṃ ārabba kathesi.

So kirāyasmā assajittherassa santike dhammaṃ sutvā sotāpattiphalaṃ pattakālato paṭṭhāya “yassaṃ disāyaṃ thero vasatī”ti suṇāti, tato añjaliṃ paggayha tatova sīsaṃ katvā nipajjati. Bhikkhū “micchādiṭṭhiko sārīputto, ajjāpi disā namassamāno vicarati”ti tamatthaṃ tathāgatassa ārocesuṃ. Satthā therāṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvaṃ, sārīputta, disā namassanto vicarasī”ti pucchitvā, “bhante, mama disā namassanabhāvaṃ vā anamassanabhāvaṃ vā tumheva jānāthā”ti vutte “na, bhikkhave, sārīputto disā namassati, assajittherassa pana santikā dhammaṃ sutvā sotāpattiphalaṃ pattatāya attano ācariyaṃ namassati. Yañhi ācariyaṃ nissāya bhikkhu dhammaṃ vijānāti, tena so brāhmaṇena aggi viya sakkaccaṃ namassitabboyevā”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

392. “Yamhā dhammaṃ vijāneyya, sammāsambuddhadesitaṃ;
Sakkaccaṃ taṃ namasseyya, aggihuttaṃva brāhmaṇo”ti.

Tattha aggihuttaṃvāti yathā brāhmaṇo aggihuttaṃ sammā paricaraṇena ceva añjalikammādīhi ca sakkaccaṃ namassati, evaṃ yamhā ācariyā tathāgatapaveditaṃ dhammaṃ vijāneyya, taṃ sakkaccaṃ namasseyyāti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇiṃsūti.

Sārīputtattheravatthu navamaṃ.

10. Jaṭilabrāhmaṇavatthu

393. Na jaṭāhīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ jaṭilabrāhmaṇaṃ ārabha kathesi.

So kira “ahaṃ mātito ca pitito ca sujāto brāhmaṇakule nibbatto. Sace samaṇo gotamo attano sāvake brāhmaṇāti vadati, mampi nu kho tathā vattuṃ vaṭṭatī”ti satthu santikaṃ gantvā tamatthaṃ pucchi. Atha naṃ satthā “nāhaṃ, brāhmaṇa, jaṭāmattena, na jātigottamattena brāhmaṇaṃ vadāmi, paṭividdhasaccameva panāhaṃ brāhmaṇoti vadāmi”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

393. “Na jaṭāhi na gottena, na jaccā hoti brāhmaṇo;
Yamhi saccaṇca dhammo ca, so suci so ca brāhmaṇo”ti.

Tattha saccanti yasmiṃ puggale cattāri saccāni soḷasahākārehi paṭivijjhitaṃ tṭhitaṃ saccaññaṇceva navavidho ca lokuttaradhammo atthi, so suci, so brāhmaṇo cāti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇiṃsūti.

Jaṭilabrāhmaṇavatthu dasamaṃ.

11. Kuhakabrāhmaṇavatthu

394. Kiṃ teti imaṃ dhammadesanaṃ satthā kūṭāgārasālāyaṃ viharanto ekaṃ vaggulivataṃ kuhakabrāhmaṇaṃ ārabha kathesi.

So kira vesālinagaradvāre ekaṃ kakudharukkhaṃ āruyha dvīhi pādehi rukkhāsākhāṃ gaṇhitvā adhosiro olambanto “kapilānaṃ me sataṃ detha, kahāpaṇe detha, paricārīkaṃ detha, no ce dassatha, ito patitvā maranto nagaraṃ anagaraṃ karissāmi”ti vadati. Tathāgatassa bhikkhusaṅghaparivutassa nagaraṃ pavisanakāle

bhikkhū taṃ brāhmaṇaṃ disvā nikkhamanakālepi naṃ tatheva olambantaṃ passimsu. Nāgarāpi “ayaṃ pātova paṭṭhāya evaṃ olambanto patitvā maranto nagaraṃ anagaraṃ kareyyā”ti cintetvā nagaravināsabhītā “yaṃ so yācati, sabbaṃ demā”ti paṭissuñitvā adaṃsu. So otaritvā sabbaṃ gahetvā agamāsi. Bhikkhū viharūpacāre taṃ gāviṃ viya viravitvā gacchantāṃ disvā sañjānitvā “laddhaṃ te, brāhmaṇa, yathāpatthita”nti pucchitvā “āma, laddhaṃ me”ti sutvā antovihāraṃ gantvā tathāgatassa tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā “na, bhikkhave, idāneva so kuhakacoro, pubbehi kuhakacoroyeva ahosi. Idāni panesa bālajanaṃ vañceti, tadā pana paṇḍite vañcetuṃ nāsakkhī”ti vatvā tehi yācito atītamāhari.

Atīte ekaṃ kāsikagāmaṃ nissāya eko kuhakatāpaso vāsaṃ kappesi. Taṃ ekaṃ kulaṃ paṭijaggi. Divā uppannakhādanīyabhojanīyato attano puttānaṃ viya tassapi ekaṃ koṭṭhāsaṃ deti, sāyaṃ uppannakoṭṭhāsaṃ ṭhapetvā dutiyadivase deti. Athekadivasaṃ sāyaṃ godhamaṃsaṃ labhitvā sādhuṃ pacitvā tato koṭṭhāsaṃ ṭhapetvā dutiyadivase tassa adaṃsu. Tāpaso maṃsaṃ khāditvāva rasataṇhāya baddho “kiṃ maṃsaṃ nāmeta”nti pucchitvā “godhamaṃsa”nti sutvā bhikkhāya caritvā sappidadhikaṭukabhaṇḍādīni gahetvā paṇṇasālaṃ gantvā ekamantaṃ ṭhapesi. Paṇṇasālāya pana avidūre ekasmiṃ vammike godharājā viharati. So kālena kālaṃ tāpasaṃ vandituṃ āgacchati. Taṃdivasaṃ panesa “taṃ vadhissāmī”ti daṇḍaṃ paṭicchādetvā tassa vammikassa avidūre ṭhāne niddāyanto viya nisīdi. Godharājā vammikato nikkhamitvā tassa santikaṃ āgacchantova ākāraṃ sallakkhetvā “na me ajja ācariyassa ākāro ruccatī”ti tatova nivatti. Tāpaso tassa nivattanabhāvaṃ ñatvā tassa māraṇatthāya daṇḍaṃ khipi, daṇḍo virajjhितvā gato. Godharājāpi dhammikaṃ pavisitvā tato sīsaṃ nīharitvā āgatamaggaṃ olokento tāpasaṃ āha -

“Samaṇaṃ taṃ maññaṃāno, upagacchimasaññaṃtaṃ;
So maṃ daṇḍena pāhāsi, yathā asamaṇo tathā.

“Kiṃ te jaṭāhi dummedha, kiṃ te ajinasāṭiyā;
Abbhantaraṃ te gahanaṃ, bāhiraṃ parimajjasī”ti.

Atha naṃ tāpaso attano santakena palobhetuṃ evamāha -

“Ehi godha nivattassu, bhuñja sālīnamodanaṃ;
Telaṃ loṇaṇca me atthi, pahūtaṃ mayha pipphalī”ti.

Taṃ sutvā godharājā “yathā yathā tvaṃ kathesi, tathā tathā me palāyitukāmatāva hotī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

“Esa bhiyyo pavekkhāmi, vammikaṃ sataporisaṃ;
Telaṃ loṇaṇca kittesi, ahitaṃ mayha pipphalī”ti.

Evaṇca pana vatvā “ahaṃ ettakaṃ kālaṃ tayi samaṇasaññaṃ akāsiṃ, idāni pana te maṃ paharitukāmatāya daṇḍo khitto, tassa khittakāleyeva asamaṇo jāto. Kiṃ tādisassa duppaññaṃsa puggalassa jaṭāhi, kiṃ sakhurena ajinacammena. Abbhantarañhi te gahanaṃ, kevalaṃ bāhiraṃeva parimajjasī”ti āha. Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā “tadā esa kuhako tāpaso ahosi, godharājā pana ahamevā”ti vatvā jātakaṃ samodhānetvā tadā godhapaṇḍitena tassa niggahitakāraṇaṃ dassento imaṃ gāthamāha -

394. “Kiṃ te jaṭāhi dummedha, kiṃ te ajinasāṭiyā;
Abbhantaram te gahanam, bāhiram parimajjasī”ti.

Tattha kiṃ te jaṭāhīti ambho duppañña tava baddhāhipi imāhi jaṭāhi sakhurāya nivatthāyapi imāya ajinacammāsāṭikāya ca kimatthoti. Abbhantaranti abbhantarañhi te rāgādikilesagahanam, kevalam hatthilaṇḍam assalaṇḍam viya matṭham bāhiram parimajjasīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Kuhakabrāhmaṇavatthu ekādasamaṃ.

12. Kisāgotamīvatthu

395. Paṃsukūladharanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā gijjhakūṭe pabbate viharanto kisāgotamī ārabha kathesi.

Tadā kira sakko paṭhamayāmāvasāne devaparisāya saddhiṃ satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamante sāraṇīyadhammakathaṃ suṇanto nisīdi. Tasmīṃ khaṇe kisāgotamī “satthāraṃ passissāmī”ti ākāsenāgantvā sakkaṃ disvā nivatti. So taṃ vanditvā nivattantiṃ disvā satthāraṃ pucchi - “kā nāmesā, bhante, āgacchamānāva tumhe disvā nivattatī”ti? Satthā “kisāgotamī nāmesā, mahārāja, mama dhītā paṃsukūlikattherīnaṃ aggā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

395. “Paṃsukūladharaṃ jantum, kisaṃ dhamanisanthataṃ;
Ekaṃ vanasmiṃ jhāyantaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha kisanti paṃsukūlikā hi attano anurūpaṃ paṭipadaṃ pūrentā appamaṃsalohitā ceva honti dhamanisanthatagattā ca, tasmā evamāha. Ekaṃ vanasminti vivittaṭṭhāne ekakaṃ vanasmiṃ jhāyantaṃ tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Kisāgotamīvatthu dvādasamaṃ.

13. Ekabrāhmaṇavatthu

396. Na cāhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ brāhmaṇaṃ ārabha kathesi.

So kira “samaṇo gotamo attano sāvake brāhmaṇāti vadati ahañcamhi brāhmaṇayoniyaṃ nibbatto, mampi nu kho evaṃ vattum vaṭṭatī”ti satthāraṃ upasaṅkamitvā tamatthaṃ pucchi. Atha naṃ satthā “nāhaṃ, brāhmaṇa, brāhmaṇayoniyaṃ nibbattamattenevaṃ vadāmi, yo pana akiñcano agahaṇo, tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

396. “Na cāhaṃ brāhmaṇaṃ brūmi, yoniyaṃ mattisambhavaṃ;
Bhovādi nāma so hoti, sace hoti sakiñcano;
Akiñcanaṃ anādānaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha yonijanti yoniyaṃ jātaṃ. Mattisambhavanti brāhmaṇiyā mātu santake udarasmīṃ sambhūtaṃ. Bhovādīti so pana āmantanādīsu “bho, bho”ti vatvā vicaranto bhovādi nāma hoti, sace rāgādīhi kiñcanehi sakiñcano. Ahaṃ pana rāgādīhi akiñcanaṃ catūhi upādānehi anādānaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Ekabrāhmaṇavatthu terasamaṇ.

14. Uggasenaseṭṭhiputtavatthu

397. Sabbasaṃyojananti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto uggasenaṃ nāma seṭṭhiputtaṃ ārabba kathesi. Vatthu “muñca pure muñca pacchato”ti gāthāvaṇṇanāya vitthāritameva.

Tadā hi satthā, “bhante, uggaseno ‘na bhāyāmī’ti vadati, abhūtena maññe aññaṃ byākarotī”ti bhikkhūhi vutte, “bhikkhave, mama puttasadisā chinnasaṃyojanā na bhāyantiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

397. “Sabbasaṃyojanaṃ chetvā, yo ve na paritassati;
Saṅgātigaṃ viṣaṃyuttaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha sabbasaṃyojananti dasavidhasaṃyojanaṃ. Na paritassatīti taṇhāya na bhāyati. Tamahanti taṃ ahaṃ rāgādīnaṃ saṅgānaṃ atītattā saṅgātigaṃ, catunnampi yogānaṃ abhāvena viṣaṃyuttaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Uggasenaseṭṭhiputtavatthu cuddasamaṇ.

15. Dvebrāhmaṇavatthu

398. Chetvā naddhinti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto dve brāhmaṇe ārabba kathesi.

Tesu kirekassa cūḷarohito nāma goṇo ahoṣi, ekassa mahārohito nāma. Te ekadivasam “tava goṇo balavā, mama goṇo balavā”ti vivaditvā “kiṃ no vivādena, pājetvā jānissāmā”ti aciravatīti sakaṭaṃ vālukāya pūretvā goṇe yojayiṃsu. Tasmīṃ khaṇe bhikkhūpi nhāyituṃ tattha gatā honti. Brāhmaṇā goṇe pājesuṃ. Sakaṭaṃ niccalaṃ aṭṭhāsi, naddhivarattā pana chijjiṃsu. Bhikkhū disvā vihāraṃ gantvā tamatthaṃ satthu ārocayiṃsu. Satthā, “bhikkhave, bāhirā etā naddhivarattā, yo koci etā chindateva, bhikkhunā pana ajjhattikaṃ kodhanaddhiñceva taṇhāvarattañca chindituṃ vaṭṭatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

398. “Chetvā naddhiṃ varattañca, sandānaṃ sahanukkamaṃ;
Ukkhittapalighaṃ buddhaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha naddhinti nayhanabhāvena pavattaṃ kodhaṃ. Varattanti bandhanabhāvena pavattaṃ taṇhaṃ. Sandānaṃ sahanukkamanti anusayānukkamasahitaṃ dvāsaṭṭhiditṭhisandānaṃ, idaṃ sabbampi chinditvā tṭhitaṃ avijjāpalighassa ukkhittattā ukkhittapalighaṃ, catunnaṃ saccānaṃ buddhattā buddhaṃ taṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne pañcasatā bhikkhū arahatte patiṭṭhahiṃsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Dvebrāhmaṇavatthu pannarasamaṇ.

16. Akkosakabhāradvājavatthu

399. Akkosanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto akkosakabhāradvājaṃ ārabba kathesi.

Tassa hi bhātu bhāradvājassa dhanañjānī nāma brāhmaṇī sotāpannā ahosi. Sā khīpitvāpi kāsivāpi pakkhalitvāpi “namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassā”ti imaṃ udānaṃ udānesi. Sā ekadivasaṃ brāhmaṇaparivesanāya pavattamānāya pakkhalitvā tattheva mahāsaddena udānaṃ udānesi. Brāhmaṇo kujjhitvā “evamevāyaṃ vasalī yattha vā tattha vā pakkhalitvā tassa muṇḍakassa samaṇakassa vaṇṇaṃ bhāsati”ti vatvā “idāni te, vasalī, gantvā tassa satthuno vādaṃ āropessāmī”ti āha. Atha naṃ sā “gaccha, brāhmaṇa, nāhaṃ taṃ passāmi, yo tassa bhagavato vādaṃ āropeyya, api ca gantvā taṃ bhagavantam pañhaṃ pucchassū”ti āha. So satthu santikaṃ gantvā avanditvāva ekamantaṃ ṭhito pañhaṃ pucchanto imaṃ gāthamāha -

“Kiṃsu chetvā sukhaṃ seti, kiṃsu chetvā na socati;
Kissassu ekadhammassa, vadhaṃ rocesi gotamā”ti.

Athassa pañhaṃ byākaronto satthā imaṃ gāthamāha -

“Kodhaṃ chetvā sukhaṃ seti, kodhaṃ chetvā na socati;
Kodhassa visamūlassa, madhuraggassa brāhmaṇa;
Vadhaṃ ariyā pasaṃsanti, tañhi chetvā na socatī”ti.

So satthari pasīditvā pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi. Athassa kaniṭṭho akkosakabhāradvājo “bhātā kira me pabbajito”ti sutvā kuddho āgantvā satthāraṃ asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosi. Sopi satthārā atithīnaṃ khādanīyādidānaopammena saññatto satthari pasanno pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi. Aparepissa sundarikabhāradvājo biliṅgakabhāradvājoti dve kaniṭṭhabhātaro satthāraṃ akkosantāva satthārā vinītā pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇiṃsu.

Athekadivasaṃ dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso, acchariyā vata buddhaguṇā, catūsu nāma bhātikesu akkosantesu satthā kiñci avatvā tesameva patiṭṭhā jāto”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, ahaṃ mama khantibalena samannāgatattā duṭṭhesu adussanto mahājanassa patiṭṭhā homiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

399. “Akkosaṃ vadhabandhañca, aduṭṭho yo titikkhati;
Khantībalaṃ balānīkaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha aduṭṭhoti etaṃ dasahi akkosavatthūhi akkosañca pāṇiādīhi pothanañca andubandhanādīhi bandhanañca yo akuddhamānaso hutvā adhivāseti, khantibalena samannāgatattā khantibalaṃ, punappunaṃ uppattiyā anīkabhūtena teneva khantibalena samannāgatattā balānīkaṃ taṃ evarūpaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhānīni pāpuṇiṃsūti.

Akkosakabhāradvājavatthu soļasamaṃ.

17. Sāriputtattheravattthu

400. Akkodhananti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto sāriputtattheraṃ ārabha kathesi.

Tadā kira thero pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ piṇḍāya caranto nālakagāme mātu gharadvāraṃ agamāsi. Atha naṃ sā nisīdāpetvā parivisaṃmānā akkosi - “ambho, ucchiṭṭhakhādaka ucchiṭṭhakaññiyaṃ alabhitvā paraghāresu uḷuṅkapiṭṭhena ghaṭṭitakaññiyaṃ paribhuñjitum asītikoṭṭidhanaṃ pahāya pabbajitosi, nāsitaṃhā tayā, bhuñjāhi dānī”ti. Bhikkhūnampi bhattaṃ dadamānā “tumahehi mama putto attano cūḷupaṭṭhāko kato, idāni bhuñjathā”ti vadeti. Thero bhikkhaṃ gahetvā vihārameva agamāsi. Athāyasmā rāhulo satthāraṃ piṇḍapātena āpucchi. Atha naṃ satthā āha - “rāhula, kahaṃ gamitthā”ti? “Ayyikāya gāmaṃ, bhante”ti. “Kiṃ pana te ayyikāya upajjhāyo vutto”ti? “Ayyikāya me, bhante, upajjhāyo akkuṭṭho”ti. “Kinti vatvā”ti? “Idaṃ nāma, bhante”ti. “Upajjhāyena pana te kiṃ vutta”nti? “Na kiñci, bhante”ti. Taṃ sutvā bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso, acchariyā vata sāriputtattherassa guṇā, evaṃnāmassa mātari akkosantiyā kodhamattampi nāhosī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, khīṇāsavā nāma akkodhanāva hontī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

400. “Akkodhanaṃ vatavantam, sīlavantam anussadam;
Dantaṃ antimasārīraṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha vatavantanti dhutavatena, samannāgataṃ catupārisuddhisīlena sīlavantam, taṇhāussadābhāvena anussadam, chaḷindriyadamanena dantaṃ, koṭṭiyaṃ ṭhitena attabhāvena antimasārīraṃ tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Sāriputtattheravattthu sattarasamaṃ.

18. Uppalavaṇṇātherīvattthu

401. Vāri pokkharapattēvāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto uppalavaṇṇatheriṃ ārabha kathesi. Vatthu “madhuvā maññati bālo”ti gāthāvaṇṇanāya vitthāritameva. Vuttañhi tattha -

Aparena samayena mahājano dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesi “khīṇāsavāpi maññe kāmasukhaṃ sādīyanti, kāmaṃ sevanti, kiṃ na sevissanti. Na hete koḷāparukkhā, na ca vammikā, allamaṃsasārīrāva, tasmā etepi kāmasukhaṃ sādīyanti”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, khīṇāsavā kāmasukhaṃ sādīyanti, na kāmaṃ sevanti. Yathā hi padumapatte patitaṃ udakabindu na limpanti na saṇṭhāti, vinivattitvā pana patateva. Yathā ca āragge sāsapo na upalimpanti na saṇṭhāti, vinivattitvā patateva, evaṃ khīṇāsavassa citte duvidhopi kāmo na limpanti na saṇṭhāti”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

401. “Vāri pokkharapatteva, āraggeriva sāsapo;
Yo na limpanti kāmesu, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha yo na limpatīti evamevaṃ yo abbhantare duvidhepi kāme na upalimpati,
tasmim̐ kāme na saṇṭhāti, tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Uppalavaṇṇātherīvattu aṭṭhārasamaṃ.

19. Aññatarabrāhmaṇavatthu

402. Yo dukkhassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ
brāhmaṇaṃ ārabba kathesi.

Tassa kireko dāso apaññatte sikkhāpade palāyitvā pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi.
Brāhmaṇo taṃ olokento adisvā ekadivasaṃ satthārā saddhiṃ piṇḍāya pavisantaṃ
dvārantare disvā cīvaraṃ daḷhaṃ aggaheṣi. Satthā nivattitvā “kiṃ idaṃ,
brāhmaṇā”ti pucchi. Dāso me, bho gotamāti. Pannabhāro esa, brāhmaṇāti.
“Pannabhāro”ti ca vutte brāhmaṇo “arahā”ti sallakkheṣi. Tasmā punapi tena “evaṃ,
bho gotamā”ti vutte satthā “āma, brāhmaṇa, pannabhāro”ti vatvā imaṃ gāthamāha
-

402. “Yo dukkhassa pajānāti, idheva khayamattano;
Pannabhāraṃ viṣaṃyuttaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha dukkhassāti khandhadukkhassa. Pannabhāranti ohitakhandhabhāraṃ catūhi
yogehi sabbakilesehi vā viṣaṃyuttaṃ tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.
Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā
dhammadesanā ahoṣīti.

Aññatarabrāhmaṇavatthu ekūnavīsatiṃ.

20. Khemābhikkhunīvattu

403. Gambhīrapaññanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā gijjhakūṭe viharanto khemaṃ
nāma bhikkhuniṃ ārabba kathesi.

Ekadivasañhi paṭhamayāmasamanantare sakko devarājā parisāya saddhiṃ āgantvā
satthu santike sāraṇīyadhammakathaṃ suṇanto nisīdi. Tasmim̐ khaṇe khemā
bhikkhuni “satthāraṃ passissāmī”ti āgantvā sakkaṃ disvā ākāse ṭhitāva satthāraṃ
vanditvā nivatti. Sakko taṃ disvā “ko esā, bhante, āgacchamānā ākāse ṭhitāva
satthāraṃ vanditvā nivattī”ti pucchi. Satthā “esā, mahārāja, mama dhītā khemā
nāma mahāpaññā maggāmaggakovidā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

403. “Gambhīrapaññaṃ medhāviṃ, maggāmaggassa kovidam;
Uttamatthamanuppattaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha gabbhīrapaññanti gambhīresu khandhādīsū pavattāya paññāya
samannāgataṃ dhammojapaññāya samannāgataṃ medhāviṃ “ayaṃ duggatīyā
maggo, ayaṃ sugatīyā maggo, ayaṃ nibbānassa maggo, ayaṃ amaggo”ti evaṃ
magge ca amagge ca chekatāya maggāmaggassa kovidam arahattasaṅkhātāṃ
uttamatthaṃ anuppattaṃ tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Khemābhikkhunīvattu vīsatiṃ.

21. Pabbhāravāsītissattheravatthu

404. Asaṃsaṭṭhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pabbhāravāsītissattheraṃ ārabha kathesi.

So kira satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā sappāyaṃ senāsanaṃ olokento ekaṃ leṇapabbhāraṃ pāpuṇi, sampattakkhaṇeyevassa cittaṃ ekaggataṃ labhi. So “ahaṃ idha vasanto pabbajitakiccaṃ nipphādetuṃ sakkhissāmi”ti cintesi. Leṇepi adhivatthā devatā “sīlavā bhikkhu āgato, iminā saddhiṃ ekaṭṭhāne vasituṃ dukkhaṃ. Ayaṃ pana idha ekarattimeva vasitvā pakkamissatī”ti cintetvā putte ādāya nikkhami. Thero punadivase pātova gocaragāmaṃ piṇḍāya pāvisi. Atha naṃ ekā upāsikā disvāva puttasiṇhaṃ paṭilabhitvā gehe nisīdāpetvā bhojetvā attānaṃ nissāya temāsaṃ vasanatthāya yāci. Sopi “sakkā mayā imaṃ nissāya bhavanissaraṇaṃ kātu”nti adhivāsetvā tameva leṇaṃ agamāsi. Devatā taṃ āgacchantaṃ disvā “addhā kenaci nimantito bhavissati, sve vā parasuve vā gamissatī”ti cintesi.

Evam aḍḍhamāsamatte atikkante “ayaṃ idheva mañṇe antovassaṃ vasissati, sīlavatā pana saddhiṃ ekaṭṭhāne puttakehi saddhiṃ vasituṃ dukkaraṃ, imaṃca ‘nikkhamā’ti vattuṃ na sakkā, atthi nu kho imassa sīle khalita”nti dibbena cakkhunā olokentī upasampadamālakato paṭṭhāya tassa sīle khalitaṃ adisvā “parisuddhamassa sīlaṃ, kiñcidevassa katvā ayasaṃ uppādessāmi”ti tassa upaṭṭhākakule upāsikāya jeṭṭhaputtassa sarīre adhimuccitvā gīvaṃ parivattesi. Tassa akkhīni nikkhamiṃsu, mukhato kheḷo pagghari. Upāsikā taṃ disvā “kiṃ ida”nti viravi. Atha naṃ devatā adissamānarūpā evamāha - “mayā esa gahito, balikammenapi me attho natthi, tumhākaṃ pana kulūpakaṃ therāṃ laṭṭhimadhukaṃ yācitvā tena telaṃ pacitvā imassa natthukammaṃ detha, evāhaṃ imaṃ muñcissāmi”ti. Nassatu vā esa maratu vā, na sakkhissāmahaṃ ayyaṃ laṭṭhimadhukaṃ yācitunti. Sace laṭṭhimadhukaṃ yācituṃ na sakkotha, nāsikāyassa hiṅgucunṇaṃ pakkhipituṃ vadethāti. Idampi vattuṃ na sakkomāti. Tena hissa pādadhovanaudakaṃ ādāya sīse āsiñcathāti. Upāsikā “sakkā idaṃ kātu”nti velāya āgataṃ therāṃ nisīdāpetvā yāgukhajjakaṃ datvā antarabhatte nisinnassa pāde dhovitvā udakaṃ gahetvā, “bhante, idaṃ udakaṃ dārakassa sīse āsiñcāmā”ti āpucchitvā “tena hi āsiñcathā”ti vutte tathā akāsi. Sā devatā tāvadeva taṃ muñcitvā gantvā leṇadvāre aṭṭhāsi.

Theropi bhattakiccāvasāne utṭhāyāsanaṃ avissaṭṭhakammaṭṭhānatāya dvattiṃsākāraṃ sajjhāyantova pakkāmi. Atha naṃ leṇadvāraṃ pattakāle sā devatā “mahāvejja mā idha pavisā”ti āha. So tattheva ṭhatvā “kāsi tva”nti āha. Ahaṃ idha adhivatthā devatāti. Thero “atthi nu kho mayā vejjakammaṃ kataṭṭhāna”nti upasampadamālakato paṭṭhāya olokento attano sīle tilakaṃ vā kālakaṃ vā adisvā “ahaṃ mayā vejjakammaṃ kataṭṭhānaṃ na passāmi, kasmā evaṃ vadesī”ti āha. Na passasīti. Āma, na passāmīti? Ācikkhāmi teti. Āma, ācikkhāhīti. Tiṭṭhatu tāva dūre kataṃ, ajjeva tayā amanussagahitassa upaṭṭhākaputtassa pādadhovanaudakaṃ sīse āsittaṃ, nāsittanti? Āma, āsittanti. Kiṃ etaṃ na passasīti? Etaṃ sandhāya tvaṃ vadesīti? Āma, etaṃ sandhāya vadāmīti. Thero cintesi - “aho vata me sammā paṇihito attā, sāsanassa anurūpaṃ vata me caritaṃ, devatāpi mama catupārisuddhisīle tilakaṃ vā kālakaṃ vā adisvā dārakassa sīse āsittapādadhovanamattaṃ addasā”ti tassa sīlaṃ ārabha balavapīti uppajji. So taṃ vikkhambhetvā pāduddhāraṃpi akatvā tattheva arahattaṃ patvā “mādisaṃ parisuddhaṃ samaṇaṃ dūsetvā mā idha vanasaṇḍe vasi, tvameva nikkhamāhi”ti

devataṃ ovadanto imaṃ udānaṃ udānesi -

“Visuddho vata me vāso, nimmalaṃ maṃ tapassinaṃ;
Mā tvaṃ visuddhaṃ dūsesi, nikkhama pavanā tuva”nti.

So tattheva temāsaṃ vasitvā vutthavasso satthu santikaṃ gantvā bhikkhūhi “kiṃ, āvuso, pabbajitakiccaṃ te matthakaṃ pāpita”nti puṭṭho tasmiṃ leṇe vassūpagamanato paṭṭhāya sabbaṃ taṃ pavattiṃ bhikkhūnaṃ ārocetvā, “āvuso, tvaṃ devatāya evaṃ vuccamāno na kujjhi”ti vutte “na kujjhi”nti āha. Bhikkhū tathāgatassa ārocesuṃ, “bhante, ayaṃ bhikkhu aññaṃ byākaroti, devatāya idaṃ nāma vuccamānopi na kujjhinti vadatī”ti. Satthā tesāṃ kathaṃ sutvā “neva, bhikkhave, mama putto kujjhati, etassa gihīhi vā pabbajitehi vā saṃsaggo nāma natthi, asaṃsaṭṭho esa appiccho santuṭṭho”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

404. “Asaṃsaṭṭhaṃ gahaṭṭhehi, anāgārehi cūbhayaṃ;
Anokasārimappicchaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha asaṃsaṭṭhanti dassanasavanasamullapanaparibhogakāyasaṃsaggānaṃ abhāvena asaṃsaṭṭhaṃ. Ubhayanti gihīhi ca anāgārehi cāti ubhayehipi asaṃsaṭṭhaṃ. Anokasārinti anālayacāriṃ taṃ evarūpaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Pabbhāravāsītissattheravattu ekavīsatiṃ.

22. Aññatarabhikkhuvattu

405. Nidhāya daṇḍanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi.

So kira satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā araññe vāyamanto arahattaṃ patvā “paṭiladdhaguṇaṃ satthu ārocessāmī”ti tato nikkhami. Atha naṃ ekasmiṃ gāme ekā itthī sāmikena saddhiṃ kalahaṃ katvā tasmiṃ bahi nikkhante “kulagharaṃ gamissāmī”ti maggaṃ paṭipannā antarāmagge disvā “imaṃ therāṃ nissāya gamissāmī”ti piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Thero pana taṃ na passati. Athassā sāmiko gehaṃ āgato taṃ adisvā “kulagāmaṃ gatā bhavissatī”ti anubandhanto taṃ disvā “na sakkā imāya ekikāya imaṃ aṭaviṃ paṭipajjitum, kaṃ nu kho nissāya gacchatī”ti olokento therāṃ disvā “ayaṃ imaṃ gaṇhitvā nikkhanto bhavissatī”ti cintetvā therāṃ santajjesi. Atha naṃ sā itthī “neva maṃ esa bhadanto passati, na ālapati, mā naṃ kiñci avacā”ti āha. So “kiṃ pana tvaṃ attānaṃ gahetvā gacchantamā mama ācikkhissasi, tuyhameva anucchavikaṃ imassa karissāmī”ti uppannakodho itthiyā āghātena therāṃ pothetvā taṃ ādāya nivatti. Therassa sakalasarīraṃ sañjātagaṇḍaṃ ahoṣi. Athassa vihāraṃ gatakāle bhikkhū sarīraṃ sambāhantā gaṇḍe disvā “kiṃ ida”nti pucchiṃsu. So tesāṃ tamatthaṃ ārocesi. Atha naṃ bhikkhū, “āvuso, tasmiṃ purise evaṃ paharante tvaṃ kiṃ avaca, kiṃ vā te kodho uppanno”ti. “Na me, āvuso, kodho uppajjī”ti vutte satthu santikaṃ gantvā tamatthaṃ ārocetvā, “bhante, esa bhikkhu ‘kodho te uppajjatī’ti vuccamāno ‘na me, āvuso, kodho uppajjatī’ti abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākaroti”ti ārocesuṃ. Satthā tesāṃ kathaṃ sutvā, “bhikkhave, khīṇāsavā nāma nihitadaṇḍā, te paharantesupi kodhaṃ na karontiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

405. “Nidhāya daṇḍaṃ bhūtesu, tasesu thāvaresu ca;
Yo na hanti na ghāṭeti, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha nidhāyāti nikkhipitvā oropetvā. Tasesu thāvaresu cāti taṇhātāsena tasesu, taṇhāabhāvena thiratāya thāvaresu ca. Yo na hantīti yo evaṃ sabbasattesu vigatapaṭighatāya nikkhattadaṇḍo neva kañci sayamaṃ hanati, na aññe ghāṭeti, tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhānāni pāpuṇiṃsūti.

Aññatarabhikkhuvatthu bāvīsatiṃ.

23. Sāmaṇeraṇaṃ vatthu

406. Aviruddhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto cattāro sāmaṇere ārabha kathesi.

Ekā kira brāhmaṇī catunnaṃ bhikkhūnaṃ uddesabhattaṃ sajjetvā brāhmaṇaṃ āha - “vihāraṃ gantvā cattāro mahallakabrāhmaṇe uddisāpetvā ānehī”ti. So vihāraṃ gantvā “cattāro me brāhmaṇe uddisitvā dethā”ti āha. Tassa saṃkicco paṇḍito sopāko revatoti sattavassikā cattāro khīṇāsavasāmaṇerā pāpuṇiṃsu. Brāhmaṇī mahārahāni āsanāni paññāpetvā tṭhitā sāmaṇere disvāva kupitā uddhane pakkhittaloṇaṃ viya taṭataṭāyamānā “tvamaṃ vihāraṃ gantvā attano nattumattepi appahante cattāro kumārake gahetvā āgatosi”ti vatvā tesamaṃ tesu āsanesu nisīdituṃ adatvā nīcapīṭhakāni attharivā “etesu nisīdathā”ti vatvā “gaccha, brāhmaṇa, mahallake oloketvā ānehī”ti āha. Brāhmaṇo vihāraṃ gantvā sārīputtattheraṃ disvā “etha, amhākaṃ gehamaṃ gamissāmā”ti ānesi. Thero āgantvā sāmaṇere disvā “imehi brāhmaṇehi bhattaṃ laddha”nti pucchitvā “na laddha”nti vutte catunnameva bhattassa paṭiyattabhāvaṃ ñatvā “āhara me patta”nti pattaṃ gahetvā pakkāmi. Brāhmaṇīpi “kiṃ iminā vutta”nti pucchitvā “etesamaṃ nisinnānaṃ brāhmaṇānaṃ laddhuṃ vaṭṭati, āhara me patta”nti attano pattaṃ gahetvā gato, na bhuñjitukāmo bhavissati, sīghaṃ gantvā aññaṃ oloketvā ānehīti. Brāhmaṇo gantvā mahāmoggallānattheraṃ disvā tattheva vatvā ānesi. Sopi sāmaṇere disvā tattheva vatvā pattaṃ gahetvā pakkāmi. Atha naṃ brāhmaṇī āha - “ete na bhuñjitukāmā, brāhmaṇavādakaṃ gantvā ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ ānehī”ti.

Sāmaṇerāpi pātova paṭṭhāya kiñci alabhamānā jighacchāya pīlītā nisīdiṃsu. Atha nesaṃ guṇatejena sakkassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjento tesamaṃ pātova paṭṭhāya nisinnānaṃ kilantabhāvaṃ ñatvā “mayā tattha gantuṃ vaṭṭatī”ti jarājīṇṇo mahallakabrāhmaṇo hutvā tasmaṃ brāhmaṇavādake brāhmaṇānaṃ aggāsane nisīdi. Brāhmaṇo taṃ disvā “idāni me brāhmaṇī attamaṇā bhavissatī”ti ehi gehamaṃ gamissāmā”ti taṃ ādāya gehamaṃ agamāsi. Brāhmaṇī taṃ disvāva tuṭṭhacittā dvīsu āsanesu attharaṇaṃ ekasmiṃyeva attharivā, “ayya, idha nisīdāhi”ti āha. Sakko gehamaṃ pavisitvā cattāro sāmaṇere pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā tesamaṃ āsanapariyante bhūmiyaṃ pallaṅkena nisīdi. Atha naṃ disvā brāhmaṇī brāhmaṇaṃ āha - “aho te ānīto brāhmaṇo, etampi ummattakaṃ gahetvā āgatosi, attano nattumatte vandanto vicarati, kiṃ iminā, nīharāhi na”nti. So khandhepi hatthehi kacchāyapi gahetvā nikkadḍhiyamāno uṭṭhātumpi na icchatī. Atha naṃ brāhmaṇī “ehi, brāhmaṇa, tvamaṃ ekasmiṃ hatthe gaṇha, ahamā ekasmiṃ hatthe gaṇhissāmī”ti ubhopi dvīsu hatthesu gahetvā piṭṭhiyaṃ pothentā gehadvārato bahi akaṃsu. Sakkopi nisinnaṭṭhāneyeva nisinnaṃ hatthaṃ parivattesi. Te nivattitvā taṃ nisinnaṃ disvā bhītaravaṃ ravantā

vissajjesuṃ. Tasmim̐ khaṇe sakko attano sakkabhāvaṃ jānāpesi. Atha nesaṃ āhāraṃ adamsu. Pañcapi janā āhāraṃ gahetvā eko kaṇṇikāmaṇḍalaṃ vinivijjhivā, eko chadanassa purimabhāgaṃ, eko pacchimabhāgaṃ, eko pathaviyaṃ nimujjivā, sakkopi ekena tñānena nikkhamīti evaṃ pañcadhā agamaṃsu. Tato paṭṭhāya ca pana taṃ gehaṃ pañcachiddagehaṃ kira nāma jātaṃ.

Sāmaṇerepi vihāraṃ gatakāle bhikkhū, “āvuso, kīdisa”nti pucchimsu. Mā no pucchittha, amhākaṃ diṭṭhakālato paṭṭhāya brāhmaṇī kodhābhībhitā paññattāsanesu no nisīditumpi adatvā “sīghaṃ sīghaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ ānehī”ti āha. Amhākaṃ upajjhāyo āgantvā amhe disvā “imesaṃ nisinnabrāhmaṇānaṃ laddhuṃ vaṭṭatī”ti pattaṃ āharāpetvā nikkhami. “Aññaṃ mahallakaṃ brāhmaṇaṃ ānesī”ti vutte brāhmaṇo mahāmoggallānattheraṃ ānesi, sopi amhe disvā tatheva vatvā pakkāmi. Atha brāhmaṇī “na ete bhuñjitukāmā, gaccha brāhmaṇavādakato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ ānehī”ti brāhmaṇaṃ pahiṇi. So tattha gantvā brāhmaṇavesena āgataṃ sakkaṃ ānesi, tassa āgatakāle amhākaṃ āhāraṃ adamsūti. Evaṃ karontānaṃ pana tesaṃ tumhe na kujjhithāti? Na kujjhimhāti. Bhikkhū taṃ sutvā satthu ārocesuṃ - “bhante, ime ‘na kujjhimhā’ti abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākarontī”ti. Satthā, “bhikkhave, khīṇāsavā nāma viruddhesupi na virujjhantiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

406. “Aviruddhaṃ viruddhesu, attadaṇḍesu nibbutaṃ;
Sādānesu anādānaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha aviruddhanti āghātavasena viruddhesupi lokiyamahājanesu āghātābhāvena aviruddhaṃ. Hatthagata daṇḍe vā satthe vā avijjamānēpi paresaṃ pahāradānato aviratattā attadaṇḍesu janesu nibbutaṃ nikkhattadaṇḍaṃ, pañcannaṃ khandhānaṃ ahaṃ mamanti gahitattā sādānesu tassa gahaṇassa abhāvena anādānaṃ taṃ evarūpaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Sāmaṇerānaṃ vatthu tevīsatiṃ.

24. Mahāpanthakattheravatthu

407. Yassa rāgo cāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto mahāpanthakaṃ ārabha kathesi.

So hāyasmā cūḷapanthakaṃ catūhi māsehi ekaṃ gāthaṃ paguṇaṃ kātuṃ asakkontaṃ “tvaṃ sāsane abhabbo, gihibhogāpi parihīno, kiṃ te idha vāsena, ito nikkhamā”ti vihārā nikkadḍhitvā dvāraṃ thakesi. Bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso, mahāpanthakattherena idaṃ nāma kataṃ, khīṇāsavānampi maññe kodho uppajjati”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchivā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, khīṇāsavānaṃ rāgādayo kilesā atthi, mama puttena atthapurekkhāratāya ceva dhammapurekkhāratāya ca kata”nti vatvā imaṃ gāthamāha -

407. “Yassa rāgo ca doso ca, māno makkho ca pātito;
Sāsaporiva āraggā, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha āraggāti yassete rāgādayo kilesā, ayañca paraguṇamakkhanalakkaṇaṃ makkho āraggā sāsapo viya pātito, yathā sāsapo āragge na santiṭṭhati, evaṃ citte na

santiṭṭhati, tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Mahāpanthakattheravattu catuvīsatiṃ.

25. Pilindavacchattheravattu

408. Akakkasanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto pilindavacchattheraṃ ārabha kathesi.

So kirāyasmā “ehi, vasali, yāhi, vasalī”tiādīni vadanto gihīpi pabbajitepi vasalivādeneva samudācarati. Athekadivasam sambahulā bhikkhū satthu ārocesum - “āyasmā, bhante, pilindavaccho bhikkhū vasalivādena samudācaratī”ti. Satthā taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvaṃ pilindavaccha bhikkhū vasalivādena samudācarasī”ti pucchitvā “evaṃ, bhante”ti vutte tassāyasmato pubbenivāsaṃ manasikaritvā “mā kho tumhe, bhikkhave, vacchassa bhikkhuno ujjhāyittha, na, bhikkhave, vaccho dosantaro bhikkhū vasalivādena samudācarati, vacchassa, bhikkhave, bhikkhuno pañca jātisatāni abbokiṇṇāni sabbāni tāni brāhmaṇakule paccājātāni, so tassa dīgharattaṃ vasalivādo samudāciṇṇo, khīṇāsavassa nāma kakkasaṃ pharusaṃ paresaṃ mammaghaṭṭanavacanameva natthi. Āciṇṇavasena hi mama putto evaṃ kathetī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

408. “Akakkasaṃ viññāpaniṃ, giraṃ saccamudīraye;
Yāya nābhisaje kañci, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha akakkasanti aphausaṃ. Viññāpaninti atthaviññāpaniṃ. Saccanti bhūtatthaṃ. Nābhisajeti yāya girāya aññaṃ kujjhāpanavasena na laggaṇeṃ, khīṇāsavo nāma evarūpameva giraṃ bhāseyya, tasmā tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Pilindavacchattheravattu pañcavīsatiṃ.

26. Aññatarattheravattu

409. Yodha dīghanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññatarattheraṃ ārabha kathesi.

Sāvatthiyaṃ kireko micchādittiko brāhmaṇo sarīragandhagahaṇabhayena uttarasāṭakaṃ apantvā ekamante ṭhapetvā gehadvārābhimukho nisīdi. Atheke khīṇāsavo bhattakiccaṃ katvā vihāraṃ gacchanto taṃ sāṭakaṃ disvā ito cito ca oloketvā kañci apassanto “nissāmiko aya”nti paṃsukūlaṃ adhiṭṭhahitvā gaṇhi. Atha naṃ brāhmaṇo disvā akkosanto upasaṅkamitvā “muṇḍaka, samaṇa, mama sāṭakaṃ gaṇhasī”ti āha. Taveso, brāhmaṇāti. Āma, samaṇāti. “Mayā kañci apassantena paṃsukūlasaññāya gahito, gaṇha na”nti tassa datvā vihāraṃ gantvā bhikkhūnaṃ tamatthaṃ ārocesi. Athassa vacanaṃ sutvā bhikkhū tena saddhiṃ keḷiṃ karontā “kiṃ nu kho, āvuso, sāṭako dīgho rasso thūlo saṇho”ti. Āvuso, dīgho vā hotu rasso vā thūlo vā saṇho vā, natthi mayhaṃ tasmīṃ ālayo, paṃsukūlasaññāya naṃ gaṇhinti. Taṃ sutvā bhikkhū tathāgatassa ārocesum - “esa, bhante, bhikkhu abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākarotī”ti. Satthā “bhūtaṃ, bhikkhave, esa katheti, khīṇāsavā nāma paresaṃ santakaṃ na gaṇhantī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

409. “Yodha dīghaṃ va rassaṃ vā, aṇuṃ thūlaṃ subhāsubhaṃ;
Loke adinnaṃ nādiyati, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho - sāṭakābharaṇādīsu dīghaṃ vā rassaṃ vā maṇimuttādīsu aṇuṃ vā thūlaṃ
vā mahaggaḥappagghavasena subhaṃ vā asubhaṃ vā yo puggalo imasmiṃ loke
parapariggahitaṃ nādiyati, tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Aññatarattheravatthu chabbīsatiṃaṃ.

27. Sāriputtattheravatthu

410. Āsā yassāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto sāriputtattheraṃ
ārabbha kathesi.

Thero kira pañcabhikkhusataparivāro janapade ekaṃ vihāraṃ gantvā vassaṃ
upagañchi. Manussā therāṃ disvā bahuṃ vassāvāsikaṃ paṭissuṇiṃsu. Thero
pavāretvā sabbasmiṃ vassāvāsike asampattheyeva satthu santikaṃ gacchanto
bhikkhū āha - “daharānañceva sāmaṇerānañca manussehi vassāvāsike āhaṭe
gahetvā peseyyātha, ṭhapetvā vā sāsanaṃ paṇeṇyāthā”ti. Evaṃ vatvā ca pana
satthu santikaṃ agamāsī. Bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “ajjāpi maññe
sāriputtattherassa taṇhā atthiyeva. Tathā hi manussehi vassāvāsike dinne attano
saddhivihārikānaṃ ‘vassāvāsikaṃ peseyyātha, ṭhapetvā vā sāsanaṃ paṇeṇyāthā’ti
bhikkhūnaṃ vatvā āgato”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi
kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, mama
puttassa taṇhā atthi, manussānaṃ pana puññato daharasāmaṇerānañca
dhammikalābhato parihāni mā ahoṣīti tenevaṃ kathita”nti vatvā imaṃ gāthamāha -

410. “Āsā yassa na vijjanti, asmiṃ loke paramhi ca;
Nirāsāsaṃ viṣaṃyuttaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha āsāti taṇhā. Nirāsāsanti nittaṇhaṃ. Viṣaṃyuttanti sabbakilesehi viṣaṃyuttaṃ
tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Sāriputtattheravatthu sattavīsatiṃaṃ.

28. Mahāmoggallānattheravatthu

411. Yassālayāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto
mahāmoggallānattheraṃ ārabba kathesi. Vatthu purimasadisameva. Idha pana
satthā moggallānattherassa nittaṇhabhāvaṃ vatvā imaṃ gāthamāha -

411. “Yassālayā na vijjanti, aññāya akathaṃkathī;
Amatogadhamanuppattaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha ālayāti taṇhā. Aññāya akathaṃkathīti atṭha vatthūni yathābhūtaṃ jānitvā
atṭhavatthukāya vicikicchāya nibbikicchcho. Amatogadhamanuppattanti amataṃ
nibbānaṃ ogāhetvā anuppattaṃ tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

29. Revatattheravatthu

412. Yodha puññañcāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā pubbārāme viharanto revatattheraṃ ārabha kathesi. Vatthu “gāme vā yadi vāraññe”ti gāthavaṇṇanāya vitthāritameva. Vuttañhi tattha -

Puna ekadivasaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “aho sāmaṇerassa lābho, aho puññaṃ, yena ekakena pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ pañcakūṭāgārasatāni katānī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, mayhaṃ puttassa neva puññaṃ atthi, na pāpaṃ, ubhayamassa pahīna”nti vatvā imaṃ gāthamāha -

412. “Yodha puññañca pāpañca, ubho saṅgamupaccagā;
Asokaṃ virajaṃ suddhaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha ubhoti dvepi puññaṇi ca pāpāni ca chaḍḍetvāti attho. Saṅganti rāgādibhedam saṅgaṃ. Upaccagāti atikkanto. Vaṭṭamūlakasokābhāvena asokaṃ abbhantare rāgarajādīnaṃ abhāvena virajaṃ nirupakkilesatāya suddhaṃ tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Revatattheravatthu ekūnatiṃsatimaṃ.

30. Candābhattheravatthu

413. Candam vāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto candābhattheraṃ ārabha kathesi.

Tatrāyaṃ anupubbī kathā - atīte eko bārāṇasivāsī vāṇijo “paccantaṃ gantvā candanaṃ āharissāmī”ti bahūni vatthābharaṇādīni gahetvā pañcahi sakaṭasatehi paccantaṃ gantvā gāmadvāre nivāsaṃ gahetvā aṭaviyaṃ gopāladārake pucchi - “imasmim gāme pabbatapādakammiko koci manusso atthī”ti? “Āma, atthī”ti. “Ko nāmeso”ti? “Asuko nāmā”ti. “Bhāriyāya panassa puttānaṃ vā kiṃnāmā”nti? “Idaṇcīdañcā”ti. “Kahaṃ panassa ṭhāne geha”nti? “Asukaṭṭhāne nāmā”ti. So tehi dinnasaññāya sukhayānake nisīditvā tassa gehadvāraṃ gantvā yānā oruyha gehaṃ pavisitvā “asukanāme”ti taṃ itthiṃ pakkosi. Sā “eko no ñātako bhavissatī”ti vegenāgantvā āsanaṃ paññāpesi. So tattha nisīditvā nāmaṃ vatvā “mama sahāyo kaha”nti pucchi. “Araññaṃ gato, sāmī”ti. “Mama putto asuko nāma, mama dhītā asukā nāma kaha”nti sabbesaṃ nāmaṃ kittentova pucchitvā “imāni nesaṃ vatthābharaṇāni dadeyyāsi, sahāyassāpi me aṭavito āgatakāle idaṃ vatthābharaṇaṃ dadeyyāsi”ti adāsi. Sā tassa ulāraṃ sakkāraṃ katvā sāmikassa āgatakāle “sāmi, iminā āgatakālato paṭṭhāya sabbesaṃ nāmaṃ vatvā idaṇcīdañca dinna”nti āha. Sopissa kattabbayuttakaṃ kari.

Atha naṃ sāyaṃ sayane nisinno pucchi - “samma, pabbatapāde carantena te kiṃ bahuṃ diṭṭhapubba”nti? “Aññaṃ na passāmi, rattasākhā pana me bahū rukkhā diṭṭhā”ti. “Bahū rukkhā”ti? “Āma, bahū”ti. Tena hi te amhākaṃ dassehīti tena saddhiṃ gantvā rattacandanarukkhe chinditvā pañca sakaṭasatāni pūretvā āgacchanto taṃ āha - “samma, bārāṇasiyaṃ asukaṭṭhāne nāma mama gehaṃ,

kālena kālaṃ mama santikaṃ āgaccheyyāsi, aññaṃ ca me paṇṇākārena attho natthi, rattasākharuḅḅhe eva āhareyyāsi”ti. So “sādhū”ti vatvā kālena kālaṃ tassa santikaṃ āgacchanto rattacandanameva āharati, sopissa bahudhanaṃ deti.

Tato apareṇa samayena parinibbute kassapadasabale patitṭṭhite kañcanathūpe so puriso bahuṃ candanaṃ ādāya bārāṇasiṃ agamāsi. Athassa so sahāyako vāṇijo bahuṃ candanaṃ pisāpetvā pātiṃ pūretvā “ehi, samma, yāva bhattaṃ pacati, tāva cetiyakaraṇaṭṭhānaṃ gantvā āgamissāmā”ti taṃ ādāya tattha gantvā candanapūjaṃ akāsi. Sopissa paccantavāsī sahāyako cetiyakucchiyaṃ candanena candamaṇḍalaṃ akāsi. Ettakamevassa pubbakammaṃ.

So tato cuto devaloke nibbattitvā ekaṃ buddhantaṃ tattha khepetvā imasmiṃ buddhuppāde rājagahanagare brāhmaṇamahāsālakule nibbatti. Tassa nābhimaṇḍalato candamaṇḍalasadisā pabhā utṭhahi, tenassa candābhotveva nāmaṃ kariṃsu. Cetiye kirassa candamaṇḍalakaraṇanissando esa. Brāhmaṇā cintayimṃsu - “sakkā amhehi imaṃ gahetvā lokaṃ khāditu”nti. Taṃ yāne nisīdāpetvā “yo imassa sarīraṃ hatthena parāmasati, so evarūpaṃ nāma issariyasampattiṃ labhati”ti vatvā vicariṃsu. Sataṃ vā sahassaṃ vā dadamānā eva tassa sarīraṃ hatthena phusituṃ labhanti. Te evaṃ anuvicarantā sāvatthiṃ anuppattā nagarassa ca vihārassa ca antarā nivāsaṃ gaṇhimṃsu. Sāvatthiyampi pañcakoṭimattā ariyasāvaka purebhattaṃ dānaṃ datvā pacchābhattaṃ gandhamālavatthabhesajjādihatthā dhammassavanāya gacchanti. Brāhmaṇā te disvā “kahaṃ gacchathā”ti pucchiṃsu. Satthu santikaṃ dhammassavanāyāti. Etha tattha gantvā kiṃ karissatha, amhākaṃ candābhassa brāhmaṇassa ānubhāvasadisā ānubhāvo natthi. Etassa hi sarīraṃ phusantā idaṃ nāma labhanti, etha passatha nanti. Tumhākaṃ candābhassa brāhmaṇassa ko ānubhāvo nāma, amhākaṃ satthāyeva mahānubhāvoti. Te aññaṃaññaṃ saññāpetuṃ asakkontā “vihāraṃ gantvā candābhassa vā amhākaṃ vā satthu ānubhāvaṃ jānissāmā”ti taṃ gahetvā vihāraṃ agamaṃsu.

Satthā tasmīṃ attano santikaṃ upasaṅkamanteyeva candābhāya antaradhānaṃ akāsi. So satthu santike aṅgārapacchiyaṃ kāko viya ahosi. Atha naṃ ekamantaṃ nayimṃsu, ābhā paṭipākatikā ahosi. Puna satthu santikaṃ ānayimṃsu, ābhā tattheva antaradhāyi. Evaṃ tikkhattuṃ gantvā antaradhāyamānaṃ ābhaṃ disvā candābho cintesi - “ayaṃ ābhāya antaradhānamantaṃ jānāti mañña”ti. So satthāraṃ pucchi - “kiṃ nu kho ābhāya antaradhānamantaṃ jānāthā”ti? Āma, jānāmīti. Tena hi me dethāti. Na sakkā apabbajitassa dātunti. So brāhmaṇe āha - “etasmiṃ mante gahite ahaṃ sakalajambudīpe jeṭṭhako bhavissāmi, tumhe ettheva hotha, ahaṃ pabbajitvā katipāheneva mantaṃ gaṇhissāmī”ti. So satthāraṃ pabbajjaṃ yācitvā upasampajji. Athassa dvattiṃsākāraṃ ācikkhi. So “kiṃ ida”nti pucchi. Idaṃ mantassa parikammaṃ sajjhāyituṃ vaṭṭatīti. Brāhmaṇāpi antarantarā āgantvā “gahito te manto”ti pucchanti. Na tāva gaṇhāmīti. So katipāheneva arahattaṃ patvā brāhmaṇehi āgantvā pucchitakāle “yātha tumhe, idānāhaṃ anāgamanadhammo jāto”ti āha. Bhikkhū tathāgatassa ārocesuṃ - “ayaṃ, bhante, abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākaroti”ti. Satthā “khīṇāsavo idāni, bhikkhave, mama putto candābho, bhūtamevesa kathetī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

413. “Candaṃva vimalaṃ suddhaṃ, vipprasannamanāvilam;
Nandībhavaparikkhīṇaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha vimalanti abbhādimalarahitaṃ. Suddhanti nirupakkilesaṃ. Vipprasannanti pasannacittaṃ. Anāvilanti kilesāvilattarahitaṃ. Nandībhavaparikkhīṇanti tīsu bhavesu parikkhīṇataṇhaṃ tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Candābhattheravatthu tiṃsatimaṃ.

31. Sīvalittheravatthu

414. Yo imanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā kuṇḍakoliyaṃ nissāya kuṇḍadhānavane viharanto sīvalittheraṃ ārabba kathesi.

Ekasmiñhi samaye suppvāsā nāma koliyadhītā sattavassāni gabbhaṃ dhāretvā sattāhaṃ mūḷhagabbhā dukkhāhi tībāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā “sammāsambuddho vata so bhagavā, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṃ deseti. Suppaṭipanno vata tassa bhagavato sāvakaśaṅgho, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno. Susukhaṃ vata taṃ nibbānaṃ, yathidaṃ evarūpaṃ dukkhaṃ na saṃvijjati”ti imehi tīhi vitakkehi taṃ dukkhaṃ adhiṇvāsenti sāmikaṃ satthu santikaṃ pesetvā tena tassā vacanena satthu vandanāya ārocitāya “sukhinī hotu suppvāsā koliyadhītā, arogā arogaṃ puttaṃ vijāyatū”ti satthārā vuttakkhaṇeyeva sukhinī arogā arogaṃ puttaṃ vijāyitvā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā sattāhaṃ mahādānaṃ adāsi. Puttopissā jātadivasato paṭṭhāya dhammakaraṇaṃ ādāya saṅghassa udakaṃ parissāvesi. So aparabhāge nikkhamitvā pabbajito arahattaṃ pāpuṇi.

Athekadivasam bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesum “passathāvuso, evarūpo nāma arahattassa upanissayasampanno bhikkhu ettakaṃ kālaṃ mātukucchismiṃ dukkhaṃ anubhosi, kimaṅgaṃ pana aññe, bahuṃ vata iminā dukkhaṃ nitthiṇṇa”nti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “āma, bhikkhave, mama putto ettakā dukkhā muccitvā idāni nibbānaṃ sacchikatvā viharati”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

414. “Yomaṃ palipathaṃ duggaṃ, saṃsāraṃ mohamaccagā;
Tiṇṇo pāraṅgato jhāyī, anejo akathaṃkathī;
Anupādāya nibbuto, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho - yo bhikkhu imaṃ rāgapalipathañceva kilesaduggaṇca saṃsāravaṭṭaṇca catunnaṃ ariyasaccānaṃ appaṭivijjhanakamohaṇca atīto, cattāro oghe tiṇṇo hutvā pāraṃ anupatto, duvidhena jhānena jhāyī, taṇhāya abhāvena anejo, kathaṃkathāya abhāvena akathaṃkathī, upādānānaṃ abhāvena anupādiyitvā kilesanibbānena nibbuto, tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Sīvalittheravatthu ekatiṃsatimaṃ.

32. Sundarasamuddattheravatthu

415. Yodha kāmeti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sundarasamuddattheraṃ ārabba kathesi.

Sāvatthiyaṃ kireko kulaputto sundarasamuddakumāro nāma cattālīsakoṭivibhave mahākule nibbatto. So ekadivasam pacchābhattam gandhamālādihattham mahājanaṃ dhammassavanatthāya jetavanaṃ gacchantam disvā “kham gacchathā”ti pucchitvā “satthu santikaṃ dhammassavanatthāyā”ti vutte “ahampi gamissāmī”ti vatvā tena saddhiṃ gantvā parisapariyante nisīdi. Satthā tassa āsayam viditvā anupubbiṃ katham kathesi. So “na sakkā agāraṃ ajjhāvasantena saṅkhalikhitaṃ brahmacariyaṃ caritu”nti satthu dhammakatham nissāya pabbajjāya jātussāho parisāya pakkantāya satthāraṃ pabbajjam yācitvā “mātāpitūhi ananuññātaṃ tathāgatā na pabbājenti”ti sutvā geham gantvā raṭṭhapālakulaputtādayo viya mahantena vāyāmena mātāpitāro anujānāpetvā satthu santike pabbajitvā laddhūpasampado “kiṃ me idha vāsenā”ti tato nikkhamitvā rājagaham gantvā piṇḍāya caranto vītināmesi.

Athekadivasam sāvatthiyaṃ tassa mātāpitāro ekasmiṃ chaṇḍadivase mahantena sirisobhaggena tassa sahāyakakumārake kīlamāne disvā “amhākaṃ puttassa idaṃ dullabham jāta”nti parideviṃsu. Tasmīṃ khaṇe ekā gaṇikā tam kulaṃ gantvā tassa mātaram rodamaṇam nisinnaṃ disvā “amma, kiṃ kārāṇā rodasī”ti pucchi. “Puttam anussaritvā rodāmī”ti. “Kham pana so, amma”ti? “Bhikkhūsu pabbajito”ti. “Kiṃ uppabbājetum na vaṭṭati”ti? “Vaṭṭati, na pana icchatī, ito nikkhamitvā rājagaham gato”ti. “Sacāham tam uppabbājeyyaṃ, kiṃ me kareyyāthā”ti? “Imassa te kulassa kuṭumbasāminiṃ kareyyāma”ti. Tena hi me paribbayaṃ dethāti paribbayaṃ gahetvā mahantena parivārena rājagaham gantvā tassa piṇḍāya caraṇavīthiṃ sallakkhetvā tatthekaṃ nivāsageham gahetvā pātova paṇītaṃ āhāraṃ paṭiyādetvā therassa piṇḍāya pavīṭṭhakāle bhikkham datvā katipāhaccayena, “bhante, idheva nisīditvā bhattakiccaṃ karoṭhā”ti pattam gaṇhi. So pattamadāsi.

Atha naṃ paṇītena āhārena parivisitvā, “bhante, idheva piṇḍāya caritum phāsuka”nti vatvā katipāham ālinde nisīdāpetvā bhojetvā dārake pūvehi saṅgaṇhitvā “etha tumhe therassa āgatakāle mayi vārentiyāpi idhāgantvā rajaṃ uttāpeyyāthā”ti āha. Te punadivase therassa bhojanavelāya tāya vāriyamānāpi rajaṃ uttāpesum. Sā punadivase, “bhante, dārakā vāriyamānāpi mama vacanaṃ asuṇitvā idha rajaṃ uttāpenti, antogehe nisīdathā”ti anto nisīdāpetvā katipāham bhojesi. Puna dārake saṅgaṇhitvā “tumhe mayā vāriyamānāpi therassa bhojanakāle mahāsaddam kareyyāthā”ti āha. Te tathā karīṃsu. Sā punadivase, “bhante, imasmiṃ ṭhāne ativiya mahāsaddo hoti, dārakā mayā vāriyamānāpi vacanaṃ na gaṇhanti, uparipāsādeyeva nisīdathā”ti vatvā therena adhivāsīte theram purato katvā pāsādam abhiruhanti dvārāni pidahamānāva pāsādam abhiruhi. Thero ukkaṭṭhasapadānacāriko samānopi rasataṇhāya baddho tassā vacanena sattabhūmikaṃ pāsādam abhiruhi.

Sā theram nisīdāpetvā “cattālīsāya khalu, samma, puṇṇamukha ṭhānehi itthī purisaṃ accāvadati vijambhati vinamati gilasati vilajjati nakhena nakham ghaṭṭeti, pādena pādam akkamati, kaṭṭhena pathaviṃ vilikhati, dārakam ullaṅgheti olaṅgheti, kīḷati kīḷāpeti, cumbati cumbāpeti, bhuñjati bhuñjāpeti, dadāti āyācati, katamanukaroti, uccaṃ bhāsati, nīcam bhāsati, aviccaṃ bhāsati, viviccaṃ bhāsati, naccena gītena vādītena rodītena vilasītena vibhūsitena jagghati, pekkhati, kaṭiṃ cāleti, guyhabhaṇḍakam cāleti, ūrum vivarati, ūrum pidahati, thanam dasseti, kaccham dasseti, nābhiṃ dasseti, akkhiṃ nikhaṇati, bhamukam ukkhipati, oṭṭham palikhati,

jivhaṃ nillāleti, dussaṃ muñcati, dussaṃ bandhati, sirasaṃ muñcati, sirasaṃ bandhati''ti evaṃ āgataṃ itthikuttaṃ itthilīlaṃ dassetvā tassa purato ʘhitā imaṃ gāthamāha -

''Alattakakatā pādā, pādukāruya vesiyā;
Tuvampi daharo mama, ahampi daharā tava;
Ubhopi pabbajissāma, jiṇṇā daṇḍaparāyaṇā''ti.

Therassa ''aho vata me bhāriyaṃ anupadhāretvā katakamma''nti mahāsaṃvego udapādi. Tasmīṃ khaṇe satthā pañcaccattālīsajojanamattake jetavane nisinnova taṃ kāraṇaṃ disvā sitaṃ pātvākāsi. Atha naṃ ānandatthero pucchi - ''bhante, ko nu kho hetu, ko paccayo sitassa pātukammāyā''ti. Ānanda, rājagahanagare sattabhūmikapāsādatale sundarasamuddassa ca bhikkhuno gaṇikāya ca saṅgāmo vattatīti. Kassa nu kho, bhante, jayo bhavissati, kassa parājayoti? Satthā, ''ānanda, sundarasamuddassa jayo bhavissati, gaṇikāya parājayo''ti therassa jayaṃ pakāsetvā tattha nisinnakova obhāsaṃ pharitvā ''bhikkhu ubhopi kāme nirapekkho pajahā''ti vatvā imaṃ gāthamāha -

415. ''Yodha kāme pahantvāna, anāgāro paribbaje;
Kāma bhavaparikkhīṇaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa''nti.

Tassattho - yo puggalo idha loke ubhopi kāme hitvā anāgāro hutvā paribbajati, taṃ parikkhīṇakāmañceva parikkhīṇabhavañca ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne so thero arahattaṃ patvā iddhibalena vehāsaṃ abbhuggantvā kaṇṇikāmaṇḍalaṃ vinivijjhantvā satthu sarīraṃ thomentoyeva āgantvā satthāraṃ vandi. Dhammasabhāyampi kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, ''āvuso, jivhāviññeayaṃ rasaṃ nissāya manaṃ naṭṭho sundarasamuddatthero, satthā panassa avassayo jāto''ti. Satthā taṃ kathaṃ sutvā ''na, bhikkhave, idāneva, pubbepāhaṃ etassa rasataṇhāya baddhamanassa avassayo jātoyevā''ti vatvā tehi yācito tassatthassa pakāsanatthaṃ atītaṃ āharitvā -

''Na kiratthi rasehi pāpiyo,
Āvāsehi vā santhavehi vā;
Vātamigaṃ gahananissitaṃ,
Vasamānesi rasehi sañjaya''ti. -

Ekakanipāte imaṃ vātamigajātaṃ vitthāretvā ''tadā sundarasamuddo vātamigo ahosi, imaṃ pana gāthaṃ vatvā tassa vissajjāpetā rañño mahāmacco ahamevā''ti jātaṃ samodhānesīti.

Sundarasamuddattheravatthu battimsatimaṃ.

33. Jaṭilattheravatthu

416. Yodha taṇhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto jaṭilattheraṃ ārabha kathesi.

Tatrāyaṃ anupubbī kathā - atīte kira bārānasiyaṃ dve bhātaro kuṭumbikā mahantaṃ ucchukhettaṃ kāresuṃ. Athe kadivaṃ kaniṭṭhabhātā ucchukhettaṃ gantvā ''ekaṃ jeṭṭhabhātikassa dassāmi, ekaṃ mayhaṃ bhavissatī''ti dve ucchuyaṭṭhiyo rasassa anikkhamanatthāya chinnaṭṭhāne bandhitvā gaṇhi. Tadā kira ucchūnaṃ yantena

pīlanakiccaṃ natthi, agge vā mūle vā chinditvā ukkhittakāle dhammakaraṇato udakaṃ viya sayameva raso nikkhamati. Tassa pana khattato ucchuyaṭṭhiyo gahetvā āgamanakāle gandhamādane paccekabuddho samāpattito vuṭṭhāya “kassa nu kho ajja anuggahaṃ karissāmi”ti upadhārento taṃ attano ñāṇajāle pavitṭhaṃ disvā saṅghaṃ kātuṃ samatthabhāvaṇca ñatvā pattacīvaraṃ ādāya iddhiyā āgantvā tassa purato aṭṭhāsi. So taṃ disvāva pasannacitto uttarasāṭakaṃ uccatare bhūmipadese attharivā, “bhante, idha nisīdathā”ti paccekabuddhaṃ nisīdāpetvā “pattaṃ upanāmethā”ti ucchuyaṭṭhiyā bandhanaṭṭhānaṃ mocetvā pattassa upari akāsi, raso otarivā pattaṃ pūresi. Paccekabuddhena tasmīṃ rase pīte “sādhukaṃ vata me ayyena raso pīto. Sace me jeṭṭhabhātiko mūlaṃ āharāpessati, mūlaṃ dassāmi. Sace pattiṃ āharāpessati, pattiṃ dassāmi”ti cintetvā, “bhante, pattaṃ me upanāmethā”ti dutiyampi ucchuyaṭṭhiṃ mocetvā rasaṃ adāsi. “Bhātā me ucchukhattato aññaṃ ucchuṃ āharitvā khādissatī”ti ettakampi kirassa vañcanacittaṃ nāhosi. Paccekabuddho pana paṭhamaṃ ucchurasassa pītattā taṃ ucchurasāṃ aññehipi saddhiṃ saṃvibhajitukāmo hutvā gahetvāva nisīdi. So tassa ākāraṃ ñatvā pañcapatitṭhitena vanditvā, “bhante, yo ayaṃ mayā dinno aggaraso, imassa nissandena devamanussesu sampattiṃ anubhavitvā pariyosāne tumhehi pattadhamameva pāpuṇeyya”nti patthanaṃ paṭṭhapesi. Paccekabuddhopissa “evaṃ hotū”ti vatvā “icchitaṃ patthitaṃ tuyha”nti dvīhi gāthāhi anumodanaṃ katvā yathā so passati, evaṃ adhiṭṭhahitvā ākāseṇa gandhamādanaṃ gantvā pañcannaṃ paccekabuddhasatānaṃ taṃ rasaṃ adāsi.

So taṃ pāṭihāriyaṃ disvā bhātu santikaṃ gantvā “kahaṃ gatosī”ti vutte “ucchukhettaṃ oloketuṃ gatomhī”ti. “Kiṃ tādiseṇa ucchukhettaṃ gatena, nanu nāma ekaṃ vā dve vā ucchuyaṭṭhiyo ādāya āgantabbaṃ bhavēyyā”ti bhātārā vutto - “āma, bhātika, dve me ucchuyaṭṭhiyo gahitā, ekaṃ pana paccekabuddhaṃ disvā mama ucchuyaṭṭhito rasaṃ datvā ‘mūlaṃ vā pattiṃ vā dassāmi’ti tumhākampī me ucchuyaṭṭhito raso dinno, kiṃ nu kho tassa mūlaṃ gaṇhissatha, udāhu patti”nti āha. “Kiṃ pana paccekabuddhena kata”nti? “Mama ucchuyaṭṭhito rasaṃ pivitvā tumhākaṃ ucchuyaṭṭhito rasaṃ ādāya ākāseṇa gandhamādanaṃ gantvā pañcasatānaṃ paccekabuddhānaṃ adāsi”ti. So tasmīṃ kathenteyeva nirantaraṃ pītiyā phuṭṭhasarīro hutvā “tena me paccekabuddhena diṭṭhadhammasseva adhigamo bhavēyyā”ti patthanaṃ akāsi. Evaṃ kaniṭṭhena tisso sampattiyo patthitā, jeṭṭhena pana ekapadeneva arahattaṃ patthitanti idaṃ tesāṃ pubbakammaṃ.

Te yāvatāyukaṃ tthatvā tato cutā devaloke nibbattitvā ekaṃ buddhantaṃ khepayiṃsu. Tesāṃ devaloke tṭhitakāleyeva vipassī sammāsambuddho loke uppajji. Tepi devalokato cavitvā bandhumatiyā ekasmīṃ kulagehe jeṭṭho jeṭṭhova, kaniṭṭho kaniṭṭhova hutvā paṭisandhiṃ gaṇhiṃsu. Tesu jeṭṭhassa senoti nāmaṃ akaṃsu, kaniṭṭhassa aparājitoti. Tesu vayappattakāle kuṭumbaṃ saṅṭhāpetvā viharantesu “buddharatanaṃ loke uppannaṃ, dhammaratanaṃ, saṅgharatanaṃ, dānāni detha, puññāni karoṭha, ajja aṭṭhamī, ajja cātuddasī, ajja pannarasī, uposathaṃ karoṭha, dhammaṃ suṇāthā”ti dhammaghosakassa bandhumatīnagare ghosanaṃ sutvā mahājanaṃ purebhattaṃ dānaṃ datvā pacchābhattaṃ dhammassavanāya gacchantaṃ disvā senakuṭumbiko “kahaṃ gacchathā”ti pucchitvā “satthu santikaṃ dhammassavanāyā”ti vutte “ahampi gamissāmi”ti tehi saddhiṃyeva gantvā parisapariyante nisīdi.

Satthā tassa ajjhāsayaṃ viditvā anupubbiṃ kathaṃ kathesi. So satthu dhammaṃ sutvā pabbajjāya ussāhajāto satthāraṃ pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ satthā “atthi pana te apaloketabbā ñātakā”ti pucchi. Atthi, bhanteti. Tena hi apaloketvā ehīti. So kaniṭṭhassa santikaṃ gantvā “yaṃ imasmiṃ kule sāpateyyaṃ, taṃ sabbaṃ tava hotū”ti āha. Tumhe pana, sāmīti. Ahaṃ satthu santike pabbajissāmīti. Sāmi kiṃ vadetha, ahaṃ mātari matāya mātaraṃ viya, pitari mate pitaraṃ viya tumhe alatthaṃ, idaṃ kulaṃ mahābhogaṃ, gehe ṭhiteneva sakkā puññāni kātuṃ, mā evaṃ karitthāti. Mayā satthu santike dhammo suto, na sakkā taṃ agāramajjhe ṭhitena pūretuṃ, pabbajissāmevāhaṃ, tvaṃ nivattāhīti. Evaṃ so kaniṭṭhaṃ nivattāpetvā satthu santike pabbajitvā laddhūpasampado na cirasseva arahattaṃ pāpuṇi. Kaniṭṭhopi “bhātu pabbajitasakkāraṃ karissāmī”ti sattāhaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaṃ datvā bhātaraṃ vanditvā āha - “bhante, tumhehi attano bhavanissaraṇaṃ kataṃ, ahaṃ pana pañcahi kāmagaṇehi baddho nikkhamitvā pabbajituṃ na sakkomi, mayhaṃ gehe ṭhitasseva anucchavikaṃ mahantaṃ puññakammaṃ ācikkhathā”ti. Atha naṃ thero “sādhu sādhu, paṇḍita, satthu gandhakuṭiṃ karohī”ti āha. So “sādhū”ti sampatichchitvā nānādārūni āharāpetvā thambhādīnaṃ atthāya tacchāpetvā ekaṃ suvaṇṇakhacitaṃ, ekaṃ rajatakhacitaṃ, ekaṃ maṇikhacitanti sabbāni sattaratanakhacitāni kāretvā tehi gandhakuṭiṃ kāretvā sattaratanakhacitāheva chadaniṭṭhakāhi chādāpesi. Gandhakuṭiyā karaṇakāleyeva pana taṃ attanā samānanāmako aparājito yeva nāma bhāgineyyo upasaṅkamitvā “ahampi karissāmi, mayhampi pattiṃ detha mātulā”ti āha. Na demi, tāta, aññehi asādhāraṇaṃ karissāmīti. So bahumpi yācitvā pattiṃ alabhamāno “gandhakuṭiyā purato kuñjarasālaṃ laddhuṃ vaṭṭatī”ti sattaratanamayaṃ kuñjarasālaṃ kāresi. So imasmiṃ buddhuppāde meṇḍakasetṭhi hutvā nibbatti.

Gandhakuṭiyaṃ pana sattaratanamayāni tīṇi mahāvātapānāni ahesuṃ. Tesu abhimukhe heṭṭhā sudhāparikkammakatā tisso pokkharāṇiyo kāretvā catujjātikagandhodakassa pūretvā aparājito, gahapati, pañcavaṇṇāni kusumāni ropāpesi tathāgatassa anto nisinnakāle vātavegena samuṭṭhitāhi reṇuvaṭṭhi sarīrassa okiraṇatthaṃ. Gandhakuṭiṭhūpikāya kapallaṃ rattasuvaṇṇamayaṃ ahosi, pavālamayā sikharā, heṭṭhā maṇimayā chadaniṭṭhakā. Iti sā naccanto viya moro sobhamānā aṭṭhāsi. Sattasu pana ratanesu koṭṭetabbayuttakaṃ koṭṭetvā itaraṃ sakalameva gahetvā jaṇṇumattena odhinā gandhakuṭiṃ parikkhipitvā pariveṇaṃ pūresi.

Evaṃ gandhakuṭiṃ niṭṭhāpetvā aparājito, gahapati, bhātikattheraṃ upasaṅkamitvā āha - “bhante, niṭṭhitā gandhakuṭi, paribhogamassā paccāsīsāmi, paribhogena kira mahantaṃ puññaṃ hotī”ti. So satthāraṃ upasaṅkamitvā, “bhante, iminā kira vo kuṭumbikena gandhakuṭi kārītā, idāni pana paribhogaṃ paccāsīsati”ti āha. Satthā uṭṭhāyāsanaṃ gandhakuṭiabhimukhaṃ gantvā gandhakuṭiṃ parikkhipitvā parikkhittaratanarāsiṃ olokento dvārakoṭṭhake aṭṭhāsi. Atha naṃ kuṭumbiko “pavisatha, bhante”ti āha. Satthā tattheva ṭhatvā tatiyavāre tassa bhātikattheraṃ olokesi. So olokitākāreneva ñatvā kaniṭṭhabhātaraṃ āha - “ehi, tāta, ‘mameva rakkhā bhavissati, tumhe yathāsukhaṃ vasathā’ti satthāraṃ vadehī”ti. So tassa vacanaṃ sutvā satthāraṃ pañcapatiṭṭhitena vanditvā, “bhante, yathā manussā rukkhamaṇi pavisitvā anapekkhā pakkamanti, yathā vā naḍiṃ taritvā uḷumpaṃ anapekkhā pariccajanti, evaṃ anapekkhā hutvā tumhe vasathā”ti āha. Kimatthaṃ pana satthā aṭṭhāsi? Evaṃ kirassa ahosi - “buddhānaṃ santikaṃ purebhattampi pacchābhhattampi bahū āgacchanti, tesu ratanāni ādāya pakkamantesu na sakkā amhehi vāretuṃ,

pariveṇamhi ettake ratane vokiṇṇe attano upaṭṭhāke harantepi na vāretīti kuṭumbiko mayi āghātaṃ katvā apāyūpago bhaveyyā”ti iminā kāraṇena aṭṭhāsi. Tena pana, “bhante, mameva rakkhā bhavissati, tumhe vasathā”ti vutte pāvisi.

Kuṭumbiko samantā rakkhaṃ ṭhapetvā manusse āha - “tātā, ucchaṅgena vā pacchipasibbakehi vā ādāya gacchante vāreyyātha, hatthena gahetvā gacchante pana mā vārayitthā”ti. Antonagarepi ārocāpesi “mayā gandhakuṭipariveṇe satta ratanāni okiṇṇāni, satthu santike dhammaṃ sutvā gacchantā duggatamanussā ubho hatthe pūretvā gaṇhantu, sukhitāpi ekena gaṇhantū”ti. Evaṃ kirassa ahosi “saddhā tāva dhammaṃ sotukāmā gamissantiyeva, assaddhāpi pana dhanalobhena gantvā dhammaṃ sutvā dukkhato muccissantī”ti. Tasmā janasaṅgahatthāya evaṃ ārocāpesi. Mahājano tena vuttaniyāmeneva ratanāni gaṇhi. Sakim okiṇṇaratanesu khīnesu yāvatatiyaṃ jaṇṇumattena odhinā okirāpesiyeva. Satthu pana pādamūle tipusamattaṃ anaggaṃ maṇiratanam ṭhapesi. Evaṃ kirassa ahosi - “satthu sarīrato suvaṇṇavaṇṇāya pabhāya saddhim maṇipabham olokentānaṃ titti nāma na bhavissatī”ti. Tasmā evamakāsi. Mahājanopi atittova olokesi.

Athekadivasam eko micchādiṭṭhikabrāhmaṇo “satthu kira pādamūle mahaggaṃ maṇiratanam nikkhattam, harissāmi na”nti vihāram gantvā satthāram vanditum āgatassa mahājanassa antarena pāvisi. Kuṭumbiko tassa pavisanākāreneva “maṇim gaṇhitukāmo”ti sallakkhetvā “aho vata na gaṇheyyā”ti cintesi. Sopi satthāram vandanto viya pādamūle hattham upanāmetvā maṇim gahetvā ovaṭṭikāya katvā pakkāmi. Kuṭumbiko tasmim cittaṃ pasādetum nāsakkhi. So dhammakathāvasāne satthāram upasaṅkamitvā āha - “bhante, mayā tikkhattum gandhakuṭim parikkhipitvā jaṇṇumattena odhinā satta ratanāni okiṇṇāni, tāni me gaṇhantesu āghāto nāma nāhosi, cittaṃ bhiyyo bhiyyo pasīdiyeva. Ajja pana ‘aho vatāyaṃ brāhmaṇo maṇim na gaṇheyyā’ti cintetvā tasmim maṇim ādāya gate cittaṃ pasādetum nāsakkhi”nti. Satthā tassa vacanam sutvā “nanu, upāsaka, attano santakam parehi anāharaṇīyaṃ kātuṃ sakkosi”ti nayaṃ adāsi. So satthārā dinnanaye ṭhatvā satthāram vanditvā “ajja ādim katvā mama santakam dasikasuttamattampi maṃ abhibhavitvā anekasatāpi rājāno vā corā vā gaṇhitum samatthā nāma mā hontu, aggināpi mama santakam mā ḍayhatu, udakenapi mā vuyhatū”ti patthanam akāsi. Satthāpissa “evaṃ hotū”ti anumodanam akāsi. So gandhakuṭimahaṃ karonto aṭṭhasaṭṭhiyā bhikkhusatasahassānaṃ antovihāreyeva nava māse mahādānam datvā dānapariyosāne sabbesaṃ ticivaram adāsi. Saṅghanavakassa cīvarasātakā sahassagghanakā ahesum.

So evaṃ yāvatāyukaṃ puñṇāni karitvā tato cuto devaloke nibbattitvā ettakam kalam devamanussesu saṃsaritvā imasmim buddhuppāde rājagahe ekasmim seṭṭhikule paṭisandhim gahetvā aḍḍhamāsādhike nava māse mātukucchiyaṃ vasi. Jātadivase panassa sakalanagare sabbāvudhāni pajjalimsu, sabbesaṃ kāyarūlāhāni ābharaṇānapi pajjalitāni viya obhāsaṃ muñciṃsu, nagaram ekapajjotaṃ ahosi. Seṭṭhipi pātova rājūpaṭṭhānam agamāsi. Atha nam rājā pucchi - “ajja sabbāvudhāni pajjalimsu, nagaram ekapajjotaṃ jātam, jānāsi nu kho ettha kāraṇa”nti? “Jānāmi, devā”ti. “Kim, seṭṭhī”ti? “Mama gehe tumhākam dāso jāto, tassa puñṇatejenevaṃ ahosi”ti. “Kim nu kho coro bhavissatī”ti? “Natthetam, deva, puñṇavā satto katābhinihāro”ti. “Tena hi nam sammā posetum vaṭṭati, idamassa khīramūlam hotū”ti devasikam sahassam paṭṭhapesi. Athassa nāmagahaṇadivase sakalanagarassa ekapajjotabhūtattā jotikotveva nāmaṃ karimsu.

Athassa vayappattakāle gehakaraṇatthāya bhūmitale sodhiyamāne sakkassa bhavanam uṇhākāraṃ dassesi. Sakko “kiṃ nu kho ida”nti upadhārayamāno “jotikassa gehatṭhānaṃ gaṇhantī”ti ṇatvā “nāyaṃ etehi katagehe vasissati, mayāpettha gantum vaṭṭatī”ti vaḍḍhakīvesena tattha gantvā “kiṃ karoṭhā”ti āha. “Jotikassa gehatṭhānaṃ gaṇhāmā”ti. “Apetha, nāyaṃ tumhehi katagehe vasissati”ti vatvā soḷasakarīsamattaṃ bhūmipadesaṃ olokesi, so tāvadeva kasiṇamaṇḍalaṃ viya samo ahosi. Puna “īmasmiṃ ṭhāne pathaviṃ bhinditvā sattaratanamayo sattabhūmikapāsādo utṭhahatū”ti cintetvā olokesi, tāvadeva tathārūpo pāsādo utṭhahi. Puna “īmaṃ parikkhipitvā sattaratanamayā satta pākārā utṭhahantū”ti cintetvā olokesi, tathārūpā pākārā utṭhahiṃsu. Atha “nesaṃ pariyante kapparukkhā utṭhahantū”ti cintetvā olokesi, tathārūpā kapparukkhā utṭhahiṃsu. “Pāsādassa catūsu kaṇṇesu catasso nidhikumbhiyo utṭhahantū”ti cintetvā olokesi, sabbaṃ tatheva ahosi. Nidhikumbhīsu pana ekā yojanikā ahosi, ekā tigāvutikā, ekā aḍḍhayaṇikā, ekā gāvutappamāṇā. Bodhisattassa nibbattanidhikumbhīnaṃ pana ekamukhappamāṇaṃ ahosi, heṭṭhā pathavīpariyantāva ahesuṃ. Jotikassa nibbattanidhikumbhīnaṃ mukhaparimāṇaṃ na kathitaṃ, sabbaṃ mukhachinnatālapalaṃ viya paripuṇṇāva utṭhahiṃsu. Pāsādassa catūsu kaṇṇesu taruṇatālakkhandhappamāṇā catasso suvaṇṇamayā ucchuyatṭhiyo nibbattiṃsu. Tāsaṃ maṇimayāni pattāni, sovaṇṇamayāni khandhāni ahesuṃ. Pubbakammaṃ dassanattaṃ kiretāni, nibbattiṃsu.

Sattasu dvārakoṭṭhakesu satta yakkhā ārakkhaṃ gaṇhiṃsu. Paṭhame dvārakoṭṭhake yamakoḷī nāma yakkho attano parivārena yakkhasahassena saddhiṃ ārakkhaṃ gaṇhi, dutiye uppalo nāma attano parivārayakkhānaṃ dvīhi sahassehi saddhiṃ, tatiye vajiro nāma tīhi sahassehi saddhiṃ, catutthe vajirabāhu nāma catūhi sahassehi saddhiṃ, pañcame kasakando nāma pañcahi sahassehi saddhiṃ, chaṭṭhe kaṭattho nāma chahi sahassehi saddhiṃ, sattame disāmukho nāma sattahi sahassehi saddhiṃ ārakkhaṃ gaṇhi. Evaṃ pāsādassa anto ca bahi ca gāḷharakkhā ahosi. “Jotikassa kira sattaratanamayo sattabhūmikapāsādo utṭhito, satta pākārā sattadvārakoṭṭhakā catasso nidhikumbhiyo utṭhitā”ti sutvā bimbisāro rājā seṭṭhicchattaṃ paṇiṇi. So jotikaseṭṭhi nāma ahosi.

Tena pana saddhiṃ katapuñṇakammā itthī uttarakurūsu nibbatti. Atha naṃ devatā tato ānetvā sirigabbhe nisīdāpesuṃ. Sā āgacchamānā ekaṃ taṇḍulanāliṃ tayo ca jotipāsāṇe gaṇhi. Tesam yāvajīvaṃ tāyeva taṇḍulanāliyā bhattaṃ ahosi. Sace kira te sakaṭasatampi taṇḍulānaṃ pūretukāmā honti, sā taṇḍulanāli nāliyeve hutvā tiṭṭhati. Bhattapacanakāle taṇḍule ukkhaliyaṃ pakkhipitvā tesam pāsāṇānaṃ upari ṭhapeti, pāsāṇā tāvadeva pajjalitvā bhatte pakkamatte nibbāyanti. Teneva saññāṇena bhattassa pakkabhāvaṃ jānanti. Sūpeyyādipacanakālepi eseve nayo. Evaṃ tesam jotipāsāṇehi āhāro paccati. Maṇiālokena ca vasanti, aggissa vā dīpassa vā obhāsaṃ neva jāniṃsu. “Jotikassa kira evarūpā sampattī”ti sakalajambudīpe pākāto ahosi. Mahājano yānādīni yojetvā dassanattāya āgacchati. Jotikaseṭṭhi āgatāgatānaṃ uttarakurutaṇḍulānaṃ bhattaṃ pacāpetvā dāpesi. “Kapparukkehi vatthāni gaṇhantu, ābharaṇāni gaṇhantū”ti āṇāpesi. “Gāvutikanidhikumbhiyā mukhaṃ vivarāpetvā yāpanamattaṃ dhanaṃ gaṇhantū”ti āṇāpesi. Sakalajambudīpavāsikesu dhanaṃ gahetvā gacchantesu nidhikumbhiyā aṅgulimattampi ūnaṃ nāhosi. Gandhakuṭipariveṇe vālukaṃ katvā okiṇṇaratanānaṃ kirassa eso nissando.

Evam mahājane vatthābharaṇāni ceva dhanañca yadicchakaṃ ādāya gacchante bimbisāro tassa pāsādaṃ daṭṭhukāmopi mahājane āgacchante okāsaṃ nālatta. Aparabhāge yadicchakaṃ ādāya gatattā manussesu mandībhūtesu rājā jotikassa pitaraṃ āha - “tava puttassa pāsādaṃ daṭṭhukāmamhā”ti. So “sādhū, devā”ti vatvā gantvā puttassa kathesi - “tāta, rājā te pāsādaṃ daṭṭhukāmo”ti. “Sādhū, tāta, āgacchatū”ti. Rājā mahantena parivārena tattha agamāsi. Paṭhamadvārakoṭṭhake sammajjitvā kacavarachaddikā dāsī rañño hatthaṃ adāsi, rājā “seṭṭhiyāyā”ti saññāya lajjamāno tassā bāhāya hatthaṃ na ṭhapesi. Evam sesadvārakoṭṭhakesupi dāsiyo “seṭṭhibhāriyāyo”ti maññamāno tāsā bāhāya hatthaṃ na ṭhapesi. Jotiko āgantvā rājānaṃ paccuggantvā vanditvā pacchato hutvā “purato yātha, devā”ti āha. Rañño maṇipathavī sataporisapapāto viya hutvā upaṭṭhahi. So “iminā mama gahaṇatthāya opāto khaṇito”ti maññamāno pādaṃ nikkhipituṃ na visahi. Jotiko “nāyaṃ, deva, opāto, mama pacchato āgacchathā”ti purato ahosi. Rājā tena akkantakāle bhūmiṃ akkamitvā heṭṭhimatalato paṭṭhāya pāsādaṃ olokento vicari. Tadā ajātasattukumārōpi pitu aṅguḷiṃ gahetvā vicaranto cintesi - “aho andhabālo mama pitā, gahapatike nāma sattaratanamaye pāsāde vasante esa rājā hutvā dārumaye gehe vasati, ahaṃ dāni rājā hutvā imassa imasmiṃ pāsāde vasituṃ na dassāmī”ti.

Raññopi uparimatalāni abhiruhantasseva pātarāsavelā jātā. So seṭṭhiṃ āmantetvā, “mahāseṭṭhi, idheva pātarāsaṃ bhuñjissāmā”ti. Jānāmi, deva, sajjito devassāhāroti. So soḷasahi gandhodakaghaṭehi nhatvā ratanamaye seṭṭhissa nisīdanamaṇḍape paññatte tasseva nisīdanapallaṅke nisīdi. Athassa hatthadhovanūdaṃ datvā sataśaṣṭhaṣṭhaṇikāya suvaṇṇapātiyā kilinnapāyāsaṃ vaḍḍhetvā purato ṭhapayimsu. Rājā “bhojana”nti saññāya bhuñjitūṃ ārabhi. Seṭṭhi “nayidaṃ, deva, bhojanaṃ, kilinnapāyāso eso”ti aññissā suvaṇṇapātiyā bhojanaṃ vaḍḍhetvā purimāpātiyaṃ ṭhapayimsu. Tato utṭhitautunā kira taṃ bhuñjitūṃ sukhaṃ hoti. Rājā madhurabhojanaṃ bhuñjanto pamāṇaṃ na aññāsi. Atha naṃ seṭṭhi vanditvā añjalim paggayha “alaṃ, deva, ettakameva hotu, ito uttarim jirāpetuṃ na sakkā”ti āha. Atha naṃ rājā āha - “kiṃ, gahapati, garukaṃ katvā kathesi attano bhatta”nti? Deva, natthetaṃ, tumhākaṃ sabbassāpi hi balakāyassa idameva bhattaṃ idaṃ supeyyaṃ. Api ca kho ahaṃ ayasassa bhāyāmīti. Kiṃ kāraṇāti? Sace devassa kāyālasiyamattaṃ bhavyeṃ, “hiyyo raññā seṭṭhissa gehe bhattaṃ bhuttaṃ, seṭṭhinā kiñci kataṃ bhavissati”ti vacanassa bhāyāmi, devāti. Tena hi bhattaṃ hara, udakaṃ āharāti. Rañño bhattakiccāvasāne sabbo rājaparivāro tadeva bhattaṃ paribhuñji.

Rājā sukhakathāya nisinno seṭṭhiṃ āmantetvā, “kiṃ imasmiṃ gehe seṭṭhibhāriyā natthī”ti āha? “Āma atthi, devā”ti. “Kahaṃ sā”ti? “Sirigabbhe nisinnā, devassa āgatabhāvaṃ na jānāti”ti. Kiñcāpi hi pātova rājā saparivāro āgato, sā panassa āgatabhāvaṃ na jānāteva. Tato seṭṭhi “rājā me bhāriyaṃ daṭṭhukāmo”ti tassā santikaṃ gantvā “rājā āgato, kiṃ tava rājānaṃ daṭṭhuṃ na vaṭṭatī”ti āha. Sā nipannakāva “ko esa, sāmi, rājā nāmā”ti vatvā “rājā nāma amhākaṃ issaro”ti vutte anattamanataṃ pavedentī “dukkaṭāni vata no puññakammāni, yesaṃ no issaropi atthi. Assaddhāya nāma puññakammāni katvā mayaṃ sampattiṃ pāpuṇitvā aññassa issariyaṭṭhāne nibbattaṃhā. Addhā amhehi asaddahitvā dānaṃ dinnaṃ bhavissati, tassetā phala”nti vatvā “kiṃ dāni karomi, sāmi”ti āha. Tālavanṭaṃ ādāya āgantvā rājānaṃ bījāhīti. Tassā tālavanṭaṃ ādāya āgantvā rājānaṃ bījentiyaṃ rañño veṭṭhanassa gandhavāto akkhīni pahari, athassā akkhīni assudhārā pavattiṃsu. Taṃ disvā rājā seṭṭhiṃ āha - “mahāseṭṭhi, mātugāmo nāma appabuddhiko, ‘rājā me sāmikassa sampattiṃ gaṇheyyā’ti bhayena rodati maññe, assāsehi naṃ ‘na me tava

sampattiyā attho”’ti. Na esā, deva, rodatīti. Atha kiṃ etanti? Tumhākaṃ veṭhanagandhenassā assūni pavattiṃsu. Ayañhi dīpobhāsaṃ vā aggiobhāsaṃ vā adisvā mañiālokeneva bhuñjati ca nisīdati ca nipajjati ca, devo pana dīpālokena nisinno bhavissatīti? Āma, seṭṭhīti. Tena hi, deva, ajja paṭṭhāya mañiālokena nisīdathāti mahantaṃ tipusamattaṃ anagghaṃ maṇirātanaṃ adāsi. Rājā gehaṃ oloketvā “mahatī vata jotikassa sampattī”’ti vatvā agamāsi. Ayaṃ tāva jotikassa uppatti.

Idāni jaṭilassa uppatti veditabbā - bārānasiyañhi ekā seṭṭhidhītā abhirūpā ahosi, taṃ pannarasasoḷasavassuddesikakāle rakkhaṇatthāya ekaṃ dāsiṃ datvā sattabhūmikassa pāsādassa uparimatale sirigabbhe vāsayaṃsu. Taṃ ekadivasam vātapānaṃ vivaritvā bahi olokayamānaṃ ākāsenā gacchanto eko vijjādhāro disvā uppannasineho vātapānena pavisitvā tāya saddhiṃ santhavamakāsi. Sā tena saddhiṃ saṃvāsamanvāya na cirasseva gabbhaṃ paṭilabhi. Atha naṃ sā dāsī disvā, “amma, kiṃ ida”’nti vatvā “hotu mā kassaci ācikkhī”’ti tāya vuttā bhayena tuṇhī ahosi. Sāpi dasamāsaccayena puttaṃ vijāyitvā navabhājanaṃ āharāpetvā tattha taṃ dāraṃ nipajjāpetvā taṃ bhājanaṃ pidahitvā upari pupphadāmāni ṭhapetvā “imaṃ sīsenā ukkhipitvā gaṅgāya vissajjehi, ‘kiṃ ida’nti ca puṭṭhā ‘ayyāya me balikamma’nti vadeyyāsī”’ti dāsiṃ āṇāpesi. Sā tathā akāsi.

Heṭṭhāgaṅgāyampi dve itthiyo nhāyamānā taṃ bhājanaṃ udakenāhariyamānaṃ disvā ekā “mayhetam bhājana”’nti āha. Ekā “yaṃ etassa anto, taṃ mayha”’nti vatvā bhājane sampatte taṃ ādāya thale ṭhapetvā vivaritvā dāraṃ disvā ekā “mama bhājananti vuttatāya dārako mameva hotī”’ti āha. Ekā “yaṃ bhājanassa anto, taṃ mameva hotūti vuttatāya mama dārako”’ti āha. Tā vivadamānā vinicchayaṭṭhānaṃ gantvā tamatthaṃ ārocetvā amaccesu vinicchitum asakkontesu rañño santikaṃ agamaṃsu. Rājā tāsam vacanaṃ sutvā “tvaṃ dāraṃ gaṇha, tvaṃ bhājanaṃ gaṇhā”’ti āha. Yāya pana dārako laddho, sā mahākaccānattherassa upaṭṭhāyikā ahosi. Tasmā sā dāraṃ “imaṃ therassa santike pabbājessāmī”’ti posesi. Tassa jātadvase gabbhamalassa dhovitvā anapanītātāya kesā jaṭitā hutvā aṭṭhaṃsu, tenassa jaṭilotveva nāmaṃ karīṃsu. Tassa padasā vicaraṇakāle therō taṃ gehaṃ piṇḍāya pāvīsi. Upāsikā theram nisīdāpetvā āhāramadāsi. Therō dāraṃ disvā “kiṃ upāsike dārako laddho”’ti pucchi. “Āma, bhante, imāhaṃ dāraṃ tumhākaṃ santike pabbājessāmīti posesiṃ, pabbājetha na”’nti adāsi. Therō “sādhū”’ti ādāya taṃ gacchanto “atthi nu kho imassa ghisampattiṃ anubhavitum puñṇakamma”’nti olovento “mahāpuñño satto mahāsampattiṃ anubhavissati, daharo esa tāva, ñāṇampissa paripākaṃ na gacchatī”’ti cintetvā taṃ ādāya takkasīlāyaṃ ekassa upaṭṭhākassa gehaṃ agamāsi.

So theram vanditvā ṭhito taṃ dāraṃ disvā “dārako vo, bhante, laddho”’ti pucchi. Āma, upāsaka, pabbajissati, daharo tāva, taveva santike hotūti. So “sādhū, bhante”’ti taṃ puttaṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggi. Tassa pana gehe dvādasa vassāni bhaṇḍakaṃ ussannaṃ hoti. So gāmantaram gacchanto sabbampi taṃ bhaṇḍaṃ āpaṇaṃ haritvā dāraṃ āpaṇe nisīdāpetvā tassa tassa bhaṇḍakassa mūlaṃ ācikkhitvā “idañca idañca ettakaṃ nāma dhanam gahetvā dadeyyāsī”’ti vatvā pakkāmi. Taṃdivasaṃ nagarapariggāhikā devatā antamaso maricajīrakamattenāpi atthike tasseeva āpaṇābhimukhe karīṃsu. So dvādasa vassāni ussannaṃ bhaṇḍakaṃ ekadivaseneva vikkiṇi. Kuṭumbiko āgantvā āpaṇe kiñci adisvā “sabbam te, tāta, bhaṇḍakaṃ nāsita”’nti āha. Na nāsemi, sabbam tumhehi vuttanayeneva vikkiṇiṃ, idaṃ asukassa

mūlaṃ, idaṃ asukassāti. Kuṭumbiko pasīditvā “anaggho puriso, yattha katthaci jīvitum samattho”ti attano gehe vayappattaṃ dhītaraṃ tassa datvā “gehamassa karoṭhā”ti purise āṇāpetvā niṭṭhite gehe “gacchatha, tumhe attano gehe vasathā”ti āha.

Athassa gehapavisanakāle ekena pādena ummāre akkantamatte gehassa pacchimabhāge bhūmiṃ bhinditvā asītihattho suvaṇṇapabbato utṭhahi. Rājā “jaṭilakumārassa kira gehe bhūmiṃ bhinditvā suvaṇṇapabbato utṭhito”ti sutvāva tassa seṭṭhicchattaṃ pesesi. So jaṭilaseṭṭhi nāma ahosi. Tassa tayo puttā ahesum. So tesam vayappattakāle pabbajjāya cittaṃ uppādetvā “sace amhehi samānabhogaṃ seṭṭhikulaṃ bhavissati, pabbajitum dassanti. No ce, na dassanti. Atthi nu kho jambudīpe amhehi samānabhogaṃ kula”nti vīmaṃsanatthāya suvaṇṇamayaṃ iṭṭhakaṃ suvaṇṇamayaṃ patodalatṭhiṃ suvaṇṇamayaṃ pādukañca kārāpetvā purisānaṃ hatthe datvā “gacchatha, imāni ādāya kiñcideva olokayamānā viya jambudīpatale vicaritvā amhehi samānabhogassa seṭṭhikulassa atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā ñatvā āgacchathā”ti pahiṇi.

Te cārikaṃ carantā bhaddiyanagaraṃ pāpuṇiṃsu. Atha ne meṇḍakaseṭṭhi disvā, “tātā, kiṃ karontā vicarathā”ti pucchitvā “ekaṃ oloketā vicarāmā”ti vutte “imesaṃ imāni gahetvā kiñcideva oloketum vicaraṇakiccaṃ natthi, raṭṭhaṃ pariggaṇhamānā vicarantī”ti ñatvā, “tātā, amhākaṃ pacchimagehaṃ pavisitvā olokethā”ti āha. Te tattha aṭṭhakarīsamatte ṭhāne hatthiassausabhappamāṇe piṭṭhiyā piṭṭhiṃ āhacca pathaviṃ bhinditvā utṭhite heṭṭhā vuttappakāre suvaṇṇameṇḍake disvā tesam antaranāraṇā vicaritvā nikkhamiṃsu. Atha ne seṭṭhi, “tātā, yaṃ oloketā vicaratha, diṭṭho vo so”ti pucchitvā “passāma, sāmī”ti vutte “tena hi gacchathā”ti uyyojesi. Te tatova gantvā attano seṭṭhinā “kiṃ, tātā, diṭṭhaṃ vo amhākaṃ samānabhogaṃ seṭṭhikula”nti vutte, “sāmi, tumhākaṃ kiṃ atthi, bhaddiyanagare meṇḍakaseṭṭhino evarūpo nāma vibhavo”ti sabbam taṃ pavattiṃ ācikkhiṃsu. Taṃ sutvā seṭṭhi attamano hutvā “ekaṃ tāva seṭṭhikulaṃ laddhaṃ, aparampi nu kho atthi”ti satasahassagghanikaṃ kambalaṃ datvā “gacchatha, tātā, aññampi. Seṭṭhikulaṃ vicinathā”ti pahiṇi.

Te rājagahaṃ gantvā jotikaseṭṭhissa gehato avidūre dārurāsīṃ katvā aggim datvā aṭṭhaṃsu. “Kiṃ ida”nti puṭṭhakāle ca “ekaṃ no mahagghakambalaṃ vikkiṇantānaṃ kayiko natthi, gahetvā vicarantāpi corānaṃ bhāyāma, tena taṃ jhāpetvā gamissāmā”ti vadiṃsu. Atha ne jotikaseṭṭhi disvā “ime kiṃ karontī”ti pucchitvā tamatthaṃ sutvā pakkosāpetvā “kiṃ agghanako kambalo”ti pucchi. “Satasahassagghanako”ti vutte satasahassaṃ dāpetvā “dvārakoṭṭhakaṃ sammajjitvā kacavarachaḍḍikāya dāsiyā dethā”ti tesameva hatthe pahiṇi. Sā kambalaṃ gahetvā rodamānā sāmikassa santikaṃ āgantvā “kiṃ maṃ, sāmi, aparādhe sati paharitum na vaṭṭati, kasmā me evarūpaṃ thūlakambalaṃ pahiṇittha, kathāhaṃ imaṃ nivāsessāmi vā pārupissāmi vā”ti. Nāhaṃ tava etadatthāya pahiṇim, etaṃ pana paliveṭhetvā tava sayanapādamūle ṭhapetvā nipajjanakāle gandhodakena dhotānaṃ pādānaṃ puñchanatthāya te pahiṇim, kiṃ etampi kātum na sakkosīti. Sā “etaṃ pana kātum sakkhissāmī”ti gahetvā agamāsi. Te ca purisā taṃ kārānaṃ disvā attano seṭṭhissa santikaṃ gantvā “kiṃ, tātā, diṭṭhaṃ vo seṭṭhikula”nti vutte, “sāmi, kiṃ tumhākaṃ atthi, rājagahanagare jotikaseṭṭhissa evarūpā nāma sampattī”ti sabbam gehasampattiṃ ārocetvā taṃ pavattiṃ ācikkhiṃsu. Seṭṭhi tesam vacanaṃ sutvā tuṭṭhamānaso “idāni pabbajitum labhissāmī”ti rañño santikaṃ gantvā

“pabbajitukāmomhi, devā”ti āha. Sādhu, mahāseṭṭhi, pabbajāhīti. So gehaṃ gantvā putte pakkosāpetvā suvaṇṇadaṇḍaṃ vajirakuddālaṃ jeṭṭhaputtassa hatthe ṭhapetvā, “tāta, pacchimagehe suvaṇṇapabbatato suvaṇṇapiṇḍaṃ uddharāhi”ti āha. So kuddālaṃ ādāya gantvā suvaṇṇapabbataṃ pahari, piṭṭhipāsāṇe pahaṭakālo viya ahoṣi. Tassa hatthato kuddālaṃ gahetvā majjhimaputtassa hatthe datvā paṇiṇi, tassapi suvaṇṇapabbataṃ paharantassa piṭṭhipāsāṇe pahaṭakālo viya ahoṣi. Atha naṃ kaniṭṭhaputtassa hatthe datvā paṇiṇi, tassa taṃ gahetvā paharantassa koṭṭetvā rāsikatāya mattikāya pahaṭakālo viya ahoṣi. Atha naṃ seṭṭhi “ehi, tāta, alaṃ ettakenā”ti vatvā itare dve jeṭṭhabhātike pakkosāpetvā “ayaṃ suvaṇṇapabbato na tumhākaṃ nibbatto, mayhañca kaniṭṭhassa ca nibbatto, iminā saddhiṃ ekato hutvā paribhuñjathā”ti āha. Kasmā pana so tesameva nibbattati, kasmā ca jaṭilo jātakāle uduke pātītō? Attano katakammeneva.

Kassapasammāsambuddhassa hi cetiye kariyamāṇe eko khīṇāsavo cetiyaṭṭhānaṃ gantvā oloketvā, “tātā, kasmā cetiyassa uttarena mukhaṃ na uṭṭhahatī”ti pucchi. “Suvaṇṇaṃ nappahotī”ti āhaṃsu. Ahaṃ antogāmaṃ pavisitvā samādapessāmi, tumhe ādarena kammaṃ karothāti. So evaṃ vatvā nagaraṃ pavisitvā, “ammā, tātā, tumhākaṃ cetiyassa ekasmiṃ mukhe suvaṇṇaṃ nappahoti, suvaṇṇaṃ jānāthā”ti mahājānaṃ samādapento suvaṇṇakārakulaṃ agamāsi. Suvaṇṇakāropi taṅkhaṇeṇeva bhariyāya saddhiṃ kalahaṃ karonto nisinnō hoti. Atha naṃ thero “cetiye tumhehi gahitamukhassa suvaṇṇaṃ nappahoti, taṃ jānitum vaṭṭatī”ti āha. So bhariyāya kopena “tava satthāraṃ uduke khipitvā gacchā”ti āha. Atha naṃ sā “atisāhasikakammaṃ te kataṃ, mama kuddhena te ahameva akkositabbā vā paharitabbā vā, kasmā atītānāgatapaccuppannesu buddhesu veramakāsi”ti āha. Suvaṇṇakāro tāvadeva saṃvegappatto hutvā “khamatha me, bhante”ti vatvā therassa pādamūle nipajji. Tātā, ahaṃ tayā na kiñci vutto, satthāraṃ khamāpehīti. Kinti katvā khamāpemi, bhanteti. Suvaṇṇapupphānaṃ tayo kumbhe katvā antodhātunidhāṇe pakkipitvā allavattho allakeso hutvā khamāpehi, tātāti.

So “sādhu, bhante”ti vatvā suvaṇṇapupphāni karonto tisu puttesu jeṭṭhaputtaṃ pakkosāpetvā “ehi, tāta, ahaṃ satthāraṃ veravacanena avacaṃ, tasmā imāni pupphāni katvā dhātunidhāṇe pakkipitvā khamāpessāmi, tvampi kho me sahāyo hohī”ti āha. So “na tvaṃ mayā veravacanaṃ vadāpito, tvaṃyeva karohī”ti kātuṃ na icchi. Majjhimaputtaṃ pakkosivā tathevāha, sopi tatheva vatvā kātuṃ na icchi. Kaniṭṭhaṃ pakkosivā tathevāha, so “pitu uppannakiccaṃ nāma puttassa bhāro”ti vatvā pitusahāyo hutvā pupphāni akāsi. Suvaṇṇakāro vidatthippamāṇānaṃ pupphānaṃ tayo kumbhe niṭṭhāpetvā dhātunidhāṇe pakkipitvā allavattho allakeso satthāraṃ khamāpesi. Iti so sattakkhattuṃ jātakāle uduke pātanaṃ labhi. Ayaṃ panassa koṭiyaṃ ṭhito attabhāvo. Idhāpi tasseva nissandena uduke pātito. Ye panassa dve jeṭṭhabhātikā puttā suvaṇṇapupphānaṃ karaṇakāle sahāyā bhavitum na icchiṃsu, tesāṃ tena kāraṇena suvaṇṇapabbato na nibbatti, jaṭilassa ceva kaniṭṭhaputtassa ca ekato katabhāvena nibbatti. Iti so putte anusāsivā satthu santike pabbajitvā katipāheneva arahattaṃ pāpuṇi. Satthā aparena samayena pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ piṇḍāya caranto tassa puttānaṃ gehadvāraṃ agamāsi, te buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa aḍḍhamāsaṃ bhikkhādānaṃ adaṃsu.

Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “ajjāpi te, āvuso jaṭila, asīti hatthe suvaṇṇapabbate ca puttesu ca taṇhā atthī”ti. “Na me, āvuso, etesu taṇhā vā māno vā atthī”ti. Te “ayaṃ jaṭilatthero abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākarotī”ti

vadiṃsu. Satthā tesam katham sutvā “na, bhikkhave, mama puttassa tesu taṇhā vā māno vā atthī”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

416. “Yodha taṇhaṃ pahantvāna, anāgāro paribbaje;
Taṇhābhavaparikkhīṇaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho - yo idha loke chadvārikaṃ taṇhaṃ vā mānaṃ vā jahitvā gharāvāsena anattiko anāgāro hutvā paribbajati, taṇhāya ceva bhavassa ca parikkhīṇattā taṇhābhavaparikkhīṇaṃ tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇiṃsūti.

Jaṭilattheravatthu tetthiṃsatimaṃ.

34. Jotikattheravatthu

Yodha taṇhanti puna imaṃ dhammadeśanaṃ satthā veḷuvane viharanto jotikattheraṃ ārabha kathesi.

Ajātasattukumāro hi devadattena saddhiṃ ekato hutvā pitaraṃ ghātetvā rajje patiṭṭhito “jotikaseṭṭhiṃ mahāpāsādaṃ gaṇhissāmī”ti yuddhasajjo nikkhamitvā maṇipākāre saparivārassa attano chāyaṃ disvā “gahapatiko yuddhasajjo hutvā balaṃ ādāya nikkhanto”ti sallakkhetvā upagantum na visahi. Seṭṭhipi taṃ divasaṃ uposathiko hutvā pātova bhuttapātārāso vihāraṃ gantvā satthu santike dhammaṃ suṇanto nisinno hoti. Paṭhame dvārakoṭṭhake ārakkhaṃ gahetvā ṭhito pana yamakoḷi nāma yakkho taṃ disvā “kahaṃ gacchasi”ti saparivāraṃ viddhaṃsetvā disāvidisāsu anubandhi. Rājā vihārameva agamāsi.

Atha naṃ seṭṭhi disvā “kiṃ, devā”ti vatvā utthāyāsanaṃ aṭṭhāsi. Gahapati, kiṃ tvaṃ tava purise “mayā saddhiṃ yujjathā”ti āṇāpetvā idhāgamma dhammaṃ suṇanto viya nisinnoti. Kiṃ pana devo mama gehaṃ gaṇhitum gatoti? Āma, gatomhīti. Mama anicchāya mama gehaṃ gaṇhitum rājasahassampi na sakkoti, devāti. So “kiṃ pana tvaṃ rājā bhavissasi”ti kujjhi. Nāhaṃ rājā, mama santakaṃ pana dasikasuttampi mama anicchāya rājūhi vā corehi vā gahetum na sakkāti. Kiṃ panāhaṃ tava ruciyaṃ gaṇhissāmīti? Tena hi, deva, imā me dasasu aṅgulīsu vīsati muddikā, imāhaṃ tumhākaṃ na demi. Sace sakkotha, gaṇhathāti. So pana rājā bhūmiyaṃ ukkuṭikaṃ nisīditvā ullaṅghanto aṭṭhārasahatthaṃ ṭhānaṃ abhiruhati, ṭhatvā ullaṅghanto asītihatthaṃ ṭhānaṃ abhiruhati. Evaṃmahābalo samānopi ito cito ca parivattento ekaṃ muddikampi kaḍḍhitum nāsakkihi. Atha naṃ seṭṭhi “sāṭakaṃ patthara, devā”ti vatvā aṅguliyo ujukā akāsi, vīsati muddikā nikkhamiṃsu. Atha naṃ seṭṭhi “evaṃ, deva, mama santakaṃ mama anicchāya na sakkā gaṇhitu”nti vatvā rañño kiriyāya uppannasamvego “pabbajitum me anujāna, devā”ti āha. So “imasmiṃ pabbajite sukhaṃ pāsādaṃ gaṇhissāmī”ti cintetvā ekavacaneneva “tvaṃ pabbajāhī”ti āha. So satthu santike pabbajitvā na cirasseva arahattaṃ patvā jotikatthero nāma ahosi. Tassa arahattaṃ pattakkhaṇe ya sabbāpi sā sampatti antaradhāyi, tampissa satulakāyimaṃ nāma bhariyaṃ devatā uttarakurumeva nayiṃsu.

Athekadivasam bhikkhū taṃ āmantetvā, “āvuso jotika, tasmim pana te pāsāde vā itthiyā vā taṇhā atthī”ti pucchitvā “natthāvuso”ti vutte satthu ārocesum - “ayaṃ, bhante, abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākaroti”ti. Satthā “nattheva, bhikkhave, mama puttassa tasmim taṇhā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

416. “Yodha taṇhaṃ pahantvāna, anāgāro paribbaje;
Taṇhābhavaparikkhīṇaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Imissā gāthāyattho heṭṭhā jaṭilattheravatthumhi vuttanayeneva veditabbo.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Jotikattheravatthu catutiṃsatimaṃ.

35. Naṭaputtakattheravatthu

417. Hitvāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto ekaṃ naṭaputtakaṃ ārabha kathesi.

So kira ekaṃ naṭakīḷaṃ kīḷayamāno vicaranto satthu dhammakathaṃ sutvā pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi. Tasmīṃ buddhappamukhena bhikkhusaṅghena saddhiṃ piṇḍāya pavisante bhikkhū ekaṃ naṭaputtaṃ kīḷantaṃ disvā, “āvuso, esa tayā kīḷitakīḷitaṃ kīḷati, atthi nu kho te ettha sineho”ti pucchitvā “natthī”ti vutte “ayaṃ, bhante, abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākarotī”ti āhaṃsu. Satthā tesāṃ kathaṃ sutvā, “bhikkhave, mama putto sabbayoge atikkanto”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

417. “Hitvā mānusaṃ yogaṃ, dibbaṃ yogaṃ upaccagā;
Sabbayogavisamyuttaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha mānusaṃ yoganti mānusaṃ āyuñceva pañca kāmagaṇe ca. Dibbayogepi eseṇa nayo. Upaccagāti yo mānusaṃ yogaṃ hitvā dibbaṃ yogaṃ atikkanto, taṃ sabbehi catūhi pi yogehi visamyuttaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Naṭaputtakattheravatthu pañcatimiṃsatimaṃ.

36. Naṭaputtakattheravatthu

418. Hitvā ratiñcāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto ekaṃ naṭaputtakaṃ yeva ārabha kathesi. Vatthu purimasadisameva. Idha pana satthā, “bhikkhave, mama putto ratiñca aratiñca pahāya ṭhito”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

418. “Hitvā ratiñca aratiñca, sītibhūtaṃ nirūpadhiṃ;
Sabbalokābhibhuṃ vīraṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha ratinti pañcakāmagaṇaratiṃ. Aratinti araññavāse ukkaṇṭhitattaṃ. Sītibhūtanti nibbutaṃ. Nirūpadhinti nirupakkilesaṃ. Vīranti taṃ evarūpaṃ sabbaṃ khandhalokaṃ abhibhavitvā ṭhitaṃ vīriyavantaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Naṭaputtakattheravatthu chattimiṃsatimaṃ.

37. Vaṅṅisattheravatthu

419-420. Cutiṃ yo vedīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto vaṅṅisattheraṃ ārabha kathesi.

Rājagahe kireko brāhmaṇo vaṅgīso nāma matamanussānaṃ sīsaṃ ākoṭetvā “idaṃ niraye nibbattassa sīsaṃ, idaṃ tiracchānayaniyaṃ, idaṃ pettivisaye, idaṃ manussaloke, idaṃ devaloke nibbattassa sīsa”nti jānāti. Brāhmaṇā “sakkā imaṃ nissāya lokaṃ khāditu”nti cintetvā taṃ dve rattavatthāni paridahāpetvā ādāya janapadaṃ carantā manusse vadanti “eso vaṅgīso nāma brāhmaṇo matamanussānaṃ sīsaṃ ākoṭetvā nibbattaṭṭhānaṃ jānāti, attano ñātakānaṃ nibbattaṭṭhānaṃ pucchathā”ti. Manussā yathābalaṃ dasapi kahāpaṇe vīsati pi satampi datvā ñātakānaṃ nibbattaṭṭhānaṃ pucchanti. Te anupubbena sāvattiṃ patvā jetavanassa avidūre nivāsaṃ gaṇhiṃsu. Te bhuttaṭṭarāsā mahājanaṃ gandhamālādihattaṃ dhammassavanāya gacchantaṃ disvā “kahaṃ gacchathā”ti pucchitvā “vihāraṃ dhammassavanāyā”ti vutte “tattha gantvā kiṃ karissatha, amhākaṃ vaṅgīsabrāhmaṇena sadiso nāma natthi, matamanussānaṃ sīsaṃ ākoṭetvā nibbattaṭṭhānaṃ jānāti, ñātakānaṃ nibbattaṭṭhānaṃ pucchathā”ti āhaṃsu. Te “vaṅgīso kiṃ jānāti, amhākaṃ satthārā sadiso nāma natthi”ti vatvā itarehipi “vaṅgīsasadiso natthi”ti vutte kathaṃ vaḍḍhetvā “etha, dāni vo vaṅgīsassa vā amhākaṃ vā satthu jānanabhāvaṃ jānissāmā”ti te ādāya vihāraṃ agamaṃsu. Satthā tesāṃ āgamanabhāvaṃ ñatvā niraye tiracchānayaniyaṃ manussaloke devaloketi catūsu ṭhānesu nibbattānaṃ cattāri sīsāni, khīṇāsavasīsāñcāti pañca sīsāni āharāpetvā paṭipāṭiyā ṭhapetvā āgatakāle vaṅgīsaṃ pucchi - “tvam kira sīsaṃ ākoṭetvā matakānaṃ nibbattaṭṭhānaṃ jānāsī”ti? “Āma, jānāmī”ti. “Idaṃ kassa sīsa”nti? So taṃ ākoṭetvā “niraye nibbattassā”ti āha. Athassa satthā “sādhū sādhu”ti sādhu kārāṃ datvā itarānapi tīṇi sīsāni pucchitvā tena avirajjhivā vuttavuttakkhaṇe tatheva tassa sādhu kārāṃ datvā pañcamaṃ sīsaṃ dassetvā “idaṃ kassa sīsa”nti pucchi, so tampi ākoṭetvā nibbattaṭṭhānaṃ na jānāti.

Atha naṃ satthā “kiṃ, vaṅgīsa, na jānāsī”ti vatvā, “āma, na jānāmī”ti vutte “ahaṃ jānāmī”ti āha. Atha naṃ vaṅgīso yāci “detha me imaṃ manta”nti. Na sakkā apabbajitassa dātunti. So “imasmiṃ mante gahite sakalajambudīpe ahaṃ jeṭṭhako bhavissāmī”ti cintetvā te brāhmaṇe “tumhe tattheva katipāhaṃ vasatha, ahaṃ pabbajissāmī”ti uyyojetvā satthu santike pabbajitvā laddhūpasampado vaṅgīsatthero nāma ahosi. Athassa satthā dvattiṃsākārakammaṭṭhānaṃ datvā “mantassa parikammaṃ sajjhāyāhī”ti āha. So taṃ sajjhāyanto antaranārā brāhmaṇehi “gahito te manto”ti pucchiyamāno “āgametha tāva, gaṇhāmī”ti vatvā katipāheneva arahattaṃ patvā puna brāhmaṇehi puṭṭho “abhabbo dānāhaṃ, āvuso, gantu”nti āha. Taṃ sutvā bhikkhū “ayaṃ, bhante, abhūtena aññaṃ byākarotī”ti satthu ārocesuṃ. Satthā “mā, bhikkhave, evaṃ avacuttha, idāni, bhikkhave, mama putto cutipaṭisandhikusalo jāto”ti vatvā imā gāthā abhāsi -

419. “Cutim yo vedi sattānaṃ, upapattiñca sabbaso;
Asattaṃ sugataṃ buddhaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇaṃ.

420. “Yassa gatiṃ na jānanti, devā gandhabbamānusa;
Khīṇāsavaṃ arahantaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha yo vedīti yo sattānaṃ sabbākārena cutiñca paṭisandhiñca pākaṭaṃ katvā jānāti, tamahaṃ alaggaṭāya asattaṃ, paṭipattiyā suṭṭhu gatattā sugataṃ, catunnaṃ saccānaṃ buddhatāya buddhaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho. Yassāti yassete devādayo gatiṃ na jānanti, tamahaṃ āsavānaṃ khīṇatāya khīṇāsavaṃ, kilesehi ārakattā arahantaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Vaṅḡsattheravatthu sattatiṃsatimaṃ.

38. Dhammadinnattherīvatthu

421. Yassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto dhammadinnaṃ nāma bhikkhuniṃ ārabba kathesi.

Ekadivasañhi tassā gihikāle sāmiko visākho upāsako satthu santike dhammaṃ sutvā anāgāmiphalam patvā cintesi - “mayā sabbaṃ sāpateyyaṃ dhammadinnaṃ paṭicchāpetum vaṭṭatī”ti. So tato pubbe āgacchanto dhammadinnaṃ vātapānena olokentiṃ disvā sitaṃ karoti. Taṃ divasaṃ pana vātapānena ṭhitaṃ anolokentova agamāsi. Sā “kiṃ nu kho ida”nti cintetvā “hotu, bhojanakāle jānissāmī”ti bhojanavelāya bhattaṃ upanāmesi. So aññesu divasesu “ehi, ekato bhuñjāmā”ti vadati, taṃ divasaṃ pana tuṇhībhūtova bhuñji. Sā “kenacideva kāraṇena kupito bhavissatī”ti cintesi. Atha naṃ visākho sukhanisinnavelāya taṃ pakkosivā “dhammadinne imasmiṃ gehe sabbaṃ sāpateyyaṃ paṭicchāhī”ti āha. Sā “kuddhā nāma sāpateyyaṃ na paṭicchāpenti, kiṃ nu kho eta”nti cintetvā “tumhe pana, sāmī”ti āha. Ahaṃ ito paṭṭhāya na kiñci vicāremīti. Tumhehi chaḍḍitaṃ kheḷaṃ ko paṭicchissati, evaṃ sante mama pabbajjaṃ anujānāthāti. So “sādhu, bhadde”ti sampatiṇṇhitvā mahantena sakkārena taṃ bhikkhunīupassayaṃ netvā pabbājesi. Sā laddhūpasampadā dhammadinnattherī nāma ahosi.

Sā pavivekakāmatāya bhikkhunīhi saddhiṃ janapadaṃ gantvā tattha viharantī na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā “idāni maṃ nissāya ñātijaṇā puññāni karissanti”ti punadeva rājagahaṃ paccāgañchi. Upāsako tassā āgatabhāvaṃ sutvā “kena nu kho kāraṇena āgatā”ti bhikkhunīupassayaṃ gantvā theriṃ vanditvā ekamantaṃ nisinno “ukkaṇṭhitā nu khosi, ayyeti vattum appatirūpaṃ, pañhamekaṃ naṃ pucchissāmī”ti cintetvā sotāpattimagge pañhaṃ pucchi, sā taṃ vissajjesi. Upāsako teneva upāyena sesamaggesupi pañhaṃ pucchitvā atikkamma pañhassa puṭṭhakāle tāya “accayāsi, āvuso, visākhā”ti vatvā “ākaṇkhamāno satthāraṃ upasaṅkamitvā imaṃ pañhaṃ puccheyyāsi”ti vutte theriṃ vanditvā utṭhāyāsānā satthu santikaṃ gantvā taṃ kathāsallāpaṃ sabbaṃ bhagavato ārocesi. Satthā “sukathitaṃ mama dhītāya dhammadinnāya, ahampetaṃ pañhaṃ vissajjento evameva vissajjeyya”nti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

421. “Yassa pure ca pacchā ca, majjhe ca natthi kiñcanaṃ;
Akiñcanaṃ anādānaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha pureti atītesu khandhesu. Pacchāti anāgatesu khandhesu. Majjheti paccuppannesu khandhesu. Natthi kiñcananti yassetesu ṭhānesu taṇhāgāhasaṅkhātāṃ kiñcanaṃ natthi, tamahaṃ rāgakiñcanādīhi akiñcanaṃ kassaci gahaṇassa abhāvena anādānaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Dhammadinnattherīvatthu aṭṭhatiṃsatimaṃ.

39. Aṅgulimālattheravatthu

422. Usabhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aṅgulimālattheraṃ ārabha kathesi. Vatthu “na ve kadariyā devalokaṃ vajantī”ti gāthāvaṇṇanāya vuttameva. Vuttañhi tattha -

Bhikkhū aṅgulimālaṃ pucchimsu - “kiṃ nu kho, āvuso aṅgulimāla, duṭṭhahatthiṃ chattaṃ dhāretvā tṭhitaṃ disvā bhāyī”ti? “Na bhāyīṃ, āvuso”ti. Te satthāraṃ upasaṅkamitvā āhaṃsu - “aṅgulimālo, bhante, aññaṃ byākarotī”ti. Satthā “na, bhikkhave, mama putto aṅgulimālo bhāyati. Khīṇāsavausabhānañhi antare jeṭṭhakausabhā mama puttasadisā bhikkhū na bhāyanti”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

422. “Usabhaṃ pavaraṃ vīraṃ, mahesiṃ vijitāvināṃ;
Anejaṃ nhātaṃ buddhaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho - acchambhitaṭṭhena usabhasadisatāya usabhaṃ uttamaṭṭhena pavaraṃ vīriyasampattiyaṃ vīraṃ mahantānaṃ sīlakkhandhādīnaṃ esitattā mahesiṃ tiṇṇaṃ mārānaṃ vijitattā vijitāvināṃ nhātakilesatāya nhātaṃ catusaccabuddhatāya buddhaṃ taṃ evarūpaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇimsūti.

Aṅgulimālattheravatthu ekūnacattālīsaṃ.

40. Devahitabrāhmaṇavatthu

423. Pubbenivāsanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto devahitabrāhmaṇassa pañhaṃ ārabha kathesi.

Ekasmiñhi samaye bhagavā vātarogena ābādhiko hutvā upavāṇattheraṃ uṇhodakatthāya devahitabrāhmaṇassa santikaṃ paṇiṇi. So gantvā satthu ābādhikabhāvaṃ ācikkhitvā uṇhodakaṃ yāci, taṃ sutvā brāhmaṇo tuṭṭhamānaso hutvā “lābhā vata me, yaṃ mama santikaṃ sammāsambuddho uṇhodakassatthāya sāvakaṃ paṇiṇi”ti uṇhodakassa kājaṃ purisena gāhāpetvā phāṇitassa ca puṭaṃ upavāṇattherassa pādāsi. Thero taṃ gāhāpetvā vihāraṃ gantvā satthāraṃ uṇhodakena nhāpetvā uṇhodakena phāṇitaṃ āloṇetvā bhagavato pādāsi, tassa taṅkhaṇeyeva so ābādhiko paṭipassambhi. Brāhmaṇo cintesi - “kassa nu kho deyyadhammo dinno mahapphalo hoti, satthāraṃ pucchissāmi”ti so satthu santikaṃ gantvā tamatthaṃ pucchanto imaṃ gāthamāha -

“Kattha dajjā deyyadhammaṃ, kattha dinnaṃ mahapphalaṃ;
Kathañhi yajamānassa, kathaṃ ijjhati dakkhiṇā”ti.

Athassa satthā “evarūpassa brāhmaṇassa dinnaṃ mahapphalaṃ hoti”ti vatvā brāhmaṇaṃ pakāsento imaṃ gāthamāha -

423. “Pubbenivāsaṃ yo vedi, saggāpāyañca passati;
Atha jātikkhayaṃ patto, abhiññāvosito muni;
Sabbavositavosānaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho - yo pubbenivāsaṃ pākaṃ katvā jānāti, chabbīsati devalokabhedaṃ saggāñca catubbidhaṃ apāyañca dibbacakkhunā passati, atha jātikkhayaṃ saṅkhātāṃ arahattaṃ patto, abhiññeyyaṃ dhammaṃ abhijānitvā pariññeyyaṃ parijānitvā pahātappaṃ pahāya sacchikātabbaṃ sacchikatvā vosiko niṭṭhānaṃ patto,

vusitavosānaṃ vā patto, āsavakkhayapaññāya monabhāvaṃ pattattā muni,
tamahaṃ sabbesaṃ kilesānaṃ vosānaṃ arahattamaggaññaṃ brahmacariyavāsaṃ
vutthabhāvena sabbavositavosānaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsu. Brāhmaṇopi pasannamānaso
saraṇesu patiṭṭhāya upāsakattaṃ pavedesīti.

Devahitabrāhmaṇavatthu cattālisaṃ.

Brāhmaṇavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Chabbīsatiso vago.

Nigamanakathā

Ettāvatā sabbapaṭhame yamakavagge cuddasa vatthūni, appamādavagge nava,
cittavagge nava, pupphavagge dvādasa, bālavagge pannarasa, paṇḍitavagge
ekādasa, arahantavagge dasa, saḥassavagge cuddasa, pāpavagge dvādasa,
daṇḍavagge ekādasa, jarāvagge nava, attavagge dasa, lokavagge ekādasa,
buddhavagge nava, sukhavagge aṭṭha, piyavagge nava, kodhavagge aṭṭha,
malavagge dvādasa, dhammaṭṭhavagge dasa, maggavagge dvādasa,
pakiṇṇakavagge nava, nirayavagge nava, nāgavagge aṭṭha, taṇhāvagge dvādasa,
bhikkhuvagge dvādasa, brāhmaṇavagge cattālīsāti pañcādhikāni tīṇi vatthusatāni
pakāsetvā nātisaṅkhepanātivitthāravasena uparacitā dvāsattatibhāṇavārapamāṇā
dhammapadassa atthavaṇṇanā niṭṭhitāti.

Pattaṃ dhammapadaṃ yena, dhammarājenanuttaraṃ;
Gāthā dhammapade tena, bhāsītā yā mahesinā.

Satevīsā catussatā, catusaccavibhāvinā;
Satattayañhi vatthūnaṃ, pañcādhikā samuṭṭhitā.

Vihāre adhirājena, kāritamhi kataññunā;
Pāsāde sirikūṭassa, rañño viharatā mayā.

Atthabyañjanasampannaṃ, atthāya ca hitāya ca;
Lokassa lokanāthassa, saddhammaṭṭhitikamyatā.

Tāsaṃ aṭṭhakathaṃ etaṃ, karontena sunimmalaṃ;
Dvāsattatipamāṇāya, bhāṇavārehi pāḷiyā.

Yaṃ pattaṃ kusalaṃ tena, kusalā sabbapāṇinaṃ;
Sabbe ijjhantu saṅkappā, labhantu madhuraṃ phalanti.

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyapaṭimaṇḍitena
sīlācārajjavamaddavādiguṇasamudayasamuditena
sakasamayasaṃmayantaragahanajjhogāhaṇasamatthena
paññāveyyattiyasaṃmannāgatena tipīṭakapariyattippabhede sātṭhakathe satthusāsane
appaṭihataññaṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena
karaṇasampattijanitasukhaviniggaṭamadhurodāravacanālāvaṇṇayuttana
yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā pabhinnaṭṭhisambhidāparivāre
chaḷabhiññāṭṭhisambhidādippabhedaguṇapaṭimaṇḍite uttarimanussadhamme

suppatit̥ṭṭhitabuddhīnaṃ theravaṃsappadīpānaṃ therānaṃ mahāvihāravāsīnaṃ
vaṃsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā buddhaghosoti garūhi
gahitanāmadheyyena therena katāyaṃ dhammapadaṭṭhakathā -

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṃ, lokanittaraṇesinaṃ;
Dassentī kulaputtānaṃ, nayaṃ saddhādibuddhiyā.

Yāva buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino;
Lokamhi lokajeṭṭhassa, pavattati mahesinoti.

Iti tevīsādhikacatusatagāthāpañcādhikatisatavattahupaṭimaṇḍitā

Chabbīsativaggasamannāgatā dhammapadavaṇṇanā samattā.

Dhammapada-aṭṭhakathā sabbākārena niṭṭhitā.

ΠΑΡΟΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους. 26. Το κεφάλαιο για τον άγιο έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org